

פרויקט מעקב תקשורת:
יותר ממילים

כשהתחיים רועמים

מחוף עזה לבית-חאנון: הסיקור התקשורתי של
הרג אזרחים פלסטיניים ברצועת עזה

ניהול מחקר:

שירי אירם

חוקרים בכירים:

מיכל הראל, עופר ולודבסקי

מחקר וכתביה:

נעמי מנדל-לוי, צביקה רוטברט, אוהד שטדלר

נשיא:

דויד גרוסמן

יו"ר ומפקח אקדמי:

ד"ר דניאל דור

מנכ"ל מייסד:

יזהר באר

תרגום ופיתוח משאבים:

ד"ר איתן שיפמן

דוברת:

אורלי נוי

חברי ההנהלה:

ד"ר תמר אשורי, פרופ' גליה גולן, מנאלה דבירי, ד"ר צביה ולדן, יפתח יעקב, אבי כצמן, ד"ר רם לוי, ד"ר עאדל מנאע, ד"ר לאה מנדלזיס, ענת סרגוסטי, חגית עופרן, עו"ד ד"ר יובל קרניאל, פרופ' פרנסס רדאי, פרופ' דב שנער

פרויקט זה נעשה בסיוע של האיחוד האירופי. הדברים המופיעים בדו"ח משקפים את דעת קשב בלבד ואין הם מייצגים בהכרח את עמדת האיחוד האירופי.

תוכן העניינים:

4	פתח דבר.....
5	מבוא.....
6	1. חוף עזה: סיקור גרסת צה"ל בתקשורת הישראלית.....
6	מי אחראי למותם של בני משפחת ע'אליה?.....
6	צה"ל אחראי, צה"ל לא אחראי, אי אפשר לדעת אם צה"ל אחראי.....
11	הסיקור בערוץ 10.....
13	העדר הממד הביקורתי בסיקור גרסאות צה"ל.....
17	2. חוף עזה: התקשורת הישראלית והגרסאות הפלסטיניות והבינלאומיות.....
17	סיקור הגרסאות הפלסטיניות.....
19	סיקור הגרסאות הבינלאומיות.....
22	3. חוף עזה: מדיניות הירי הארטילרי.....
22	מהי מדיניות הירי של צה"ל לעבר רצועת עזה?.....
27	"בצמרת הביטחון אין תמימות דעים באשר למדיניות הדרושה מול המשך ירי הקסאם".....
34	4. בית-חאנון: טעות או סיפור ידוע מראש?.....
39	התגובות הפלסטיניות.....
43	5. סיכום.....
44	"חתול שלא גורם לאלרגיה": הסיקור ב"מעריב" ביום הראשון לאחר אירוע הרג בני משפחת ע'אליה.....
45	נספח: כשהתותחים יורים הטרור משגשג.....

פתח דבר

27 אזרחים פלסטיניים חפים מפשע נהרגו בשני האירועים הטרגיים שדו"ח מחקר זה בוחן. למרות ההבדלים ביניהם, שני המקרים עוסקים בנושא דומה. בתקופה שאחרי ההתנתקות, נמשך – ואף התגבר – ירי הקסאמים מהרצועה אל עבר יישובי הנגב המערבי ושרדות; ישראל הגיבה בכוח רב לירי הזה, הן במה שמכונה על-ידי צה"ל "סיכולים ממוקדים" והן בירי ארטילרי מסיבי לעבר רצועת עזה. הירי הארטילרי לא יכול היה שלא לגרום לנפגעים המוניים בקרב האוכלוסייה החיה ברצועה הצפופה.

התבונה המדינית והתועלת הצבאית הטמונות בירי הארטילרי לעבר רצועת עזה, כחלק מהמלחמה במשגרי הקסאמים, שנויות במחלוקת בקרב מדינאים, אנשי צבא וגורמים אחרים בציבור. הפסקת האש עליה הסכימו ראש ממשלת ישראל, אהוד אולמרט, ויושב ראש הרשות הפלסטינית, אבו-מאזן, ב-26 בנובמבר 2006, שבעקבותיה ירד מאוד מספר הקסאמים הנורים מרצועת עזה, מעידה על כך שאפשר להגיע לשקט יחסי באמצעים מדיניים ותוך איפוק צבאי, ומדגישה ביתר שאת את חוסר התועלת הטמון בשימוש בירי הארטילרי.

יש מקום, אם כן, לשאול כיצד סיקרה התקשורת את מותם של האזרחים הפלסטיניים: כיצד הציגה את ירי הקסאמים? כיצד הציגה את פעילות צה"ל? איזה מקום הקצו אמצעי התקשורת לגרסת צה"ל אודות הנסיבות בהם נהרגו האזרחים הפלסטיניים? האם, לצד עמדת הצבא, הוצגו עמדות אחרות? האם הקצו אמצעי התקשורת מקום לדיון ביקורתי אודות הצורך והתועלת הטמונים בשימוש בכוח צבאי? האם הוצגו או נידונו חלופות מדיניות בתקשורת? אם כן – כיצד, ואם לא – מדוע?

דו"ח זה, הרביעי בסדרת דו"חות המחקר המקיפים של "קשב" על התקשורת הישראלית וטיפול בה בסכסוך הישראלי-ערבי, מבקש לענות על השאלות האלו ומקווה לתרום לדיון החשוב וההכרחי אודות מדיניות השימוש בכוח ברצועת עזה בפרט – ובשטחים בכלל.

מבוא

דו"ח זה בוחן את הסיקור התקשורתי של שני אירועים בהם נהרגו אזרחים פלסטיניים. האירוע הראשון התרחש ביום שישי ה-9 ביוני 2006. באירוע נהרגו שמונה אזרחים פלסטיניים, שבעה מהם בני משפחת ע'אליה¹ – אב, אם וחמישה מילדיהם – שנהרגו על חוף ימה של עזה, במהלך בילוי משפחתי. על נסיבות מותם של בני המשפחה אין הסכמה עד היום. צה"ל ירה באותו יום שישה פגזים לעבר רצועת החוף בו בילתה משפחת ע'אליה, אך מכחיש כי בני המשפחה נהרגו כתוצאה מכך. מקורות פלסטיניים טוענים כי צה"ל אשם. מרק גרלסקו, מומחה בינלאומי מטעם Human Rights Watch, שערך תחקיר עצמאי בחוף הים, מעריך כי פגז צה"ל הוא שפגע בבני המשפחה, אך גם לא קבע זאת בוודאות. אחרים, ביניהם עיתונים בריטיים וגרמניים, העלו טענות שונות אודות נסיבות המוות.

האירוע השני התרחש כחמישה חודשים לאחר-מכן. ב-8 בנובמבר 2006, הרג צה"ל 19 אזרחים פלסטיניים בבית-חאנון, ובדומה לאירוע בחוף עזה היו רוב ההרוגים בני משפחה אחת – משפחת עת'אמנה. במקרה זה, שלא כמו במקרה מותם של בני משפחת ע'אליה, לקח צה"ל אחריות באופן מיידי על מותם של האזרחים. הפיצוץ, על-פי צה"ל, אירע כתוצאה מתקלה מכנית – פגז ארטילריה שנורה לעבר הרצועה במטרה למנוע ירי קסאמים סטה ממסלולו.

דו"ח זה בוחן את סיקור שני האירועים האלה בכלי התקשורת המרכזיים בישראל – "ידיעות אחרונות", "מעריב", "הארץ", וחדשות הערוצים 1, 2 ו-10. סיקור האירוע בחוף עזה נבדק בתקופה שבין ה-9 ל-23 ביוני 2006, והוא כולל למעלה מ-300 כתבות ואזכורים. סיקור מקרה ההרג בבית-חאנון נבדק בין ה-8 ל-13 בנובמבר 2006, והוא כולל כ-90 כתבות ואזכורים.

בשני המקרים נהרגו פלסטינים חפים מפשע. במקרה הראשון, צה"ל לא הכיר באחריותו לאירוע. במקרה השני, צה"ל לקח אחריות. ההבדל הזה, כפי שנראה, קבע את אופי הסיקור: סיקור מותם של בני משפחת ע'אליה התאפיין, בדרך-כלל, בהבלטת גרסת צה"ל לאירועים ובהצגתה כגרסה האמינה, מול הצנעה ולעיתים אף זלזול בגרסאות אחרות – פלסטיניות ובינלאומיות. מהסיקור נעדר כמעט לחלוטין דיון ביקורתי על השינויים התכופים בגרסאות השונות שהציג צה"ל, גם כאשר אלו עמדו בסתירה זו לזו. ביקורת על מדיניות הפעלת הכוח של צה"ל ברצועת עזה נדחקה לשולי הסיקור. חריג של ממש בסיפור הזה היה כתב ערוץ 10 לענייני ערבים, שלומי אלדר, שבאופן יוצא-דופן ערך תחקיר עצמאי שבחן את השתלשלות האירועים על חוף ימה של עזה ב-9 ביוני 2006, והגיע למסקנות הסותרות את אלו שהציג צה"ל.

כאשר הכיר צה"ל באחריותו להרג האזרחים בבית-חאנון, לעומת זאת, הגיעה הביקורת על השימוש בכוח ברצועת עזה לכותרות החדשות. עם זאת, כלי התקשורת הציגו את האירוע כטעות טרגית חד-פעמית, ובכך הפקיעו אותו מהקשר רחב יותר. המשמעות ברורה: אופי הסיקור נקבע בסופו של דבר, ברוב המקרים, על-ידי מדיניות הדברור של צה"ל.

¹ שמה של משפחת ע'אליה הופיע בכלי התקשורת בתעתיקים שונים, ביניהם ראליה, ראלייה, ע'אליה ועוד. במקרה של ציטוטים מתוך העיתונות הכתובה הובא שמה של המשפחה כפי שזה מופיע בעיתון.

1. חוף עזה: סיקור גרסת צה"ל בתקשורת הישראלית

מי אחראי למותם של בני משפחת ע'אליה?

חלק גדול מסיקור מותם של בני משפחת ע'אליה עסק בשאלת האחריות. במהלך תקופת הבדיקה הועלו מספר אפשרויות לנסיבות ההרג, וביניהן: פגז ארטילריה שנורה על-ידי צה"ל, מטען שהטמין החמאס בחוף כדי למנוע מכוחות קומנדו של צה"ל לפלוש לאזור, נפל ישן של צה"ל שנשאר על החוף, וטיל קסאם תועה שנחת בטעות בחוף. חוסר הוודאות סביב נסיבות המוות הפך, אם כן, את שאלת האחריות לשאלה פתוחה, והוביל למעין "קרב עמדות" שבמהלכו הוצגו גרסאותיהם של צה"ל, הפלסטינים וגורמים בינלאומיים שונים.

המעקב אחר הסיקור התקשורתי של קרב העמדות הזה מעלה כי למעט ערוץ 10, שערך תחקיר עצמאי על נסיבות המוות, אימצה התקשורת והבליטה את עמדת צה"ל – והצניעה את הגרסאות הפלסטיניות והבינלאומיות. התקשורת לא הטילה ספק בעמדת צה"ל גם נוכח השינויים התכופים והגרסאות הסותרות שהציג, וחשוב מכל: כותרות עמודי החדשות הבליטו את הגרסה הצה"לית הרשמית, שניקתה את צה"ל מאחריות, אבל קולות אחרים בתוך המערכת הצבאית, אשר הכירו באפשרות שצה"ל אחראי לאירוע – הוצנעו.

צה"ל אחראי, צה"ל לא אחראי, אי אפשר לדעת אם צה"ל אחראי

במהלך תקופת הבדיקה הציג צה"ל ארבע גרסאות שונות: (א) צה"ל אחראי למותם של בני המשפחה, (ב) צה"ל לא אחראי, (ג) אי אפשר לדעת בוודאות אם צה"ל אחראי, (ד) משפחת ע'אליה נהרגה מנפל ישן של צה"ל – ועל-כן צה"ל אינו אחראי.

שאלת האחריות, חשוב להדגיש, התייחסה רק לעניין הירי הארטילרי הישיר. צה"ל, במילים אחרות, שקל את מידת אחריותו להרג רק ביחס לאפשרות שבני משפחת ע'אליה נהרגו מפגז ארטילריה. כל אפשרות אחרת – ואפילו אם נהרגו מנפל פגז ארטילרי של צה"ל שנורה ביום אחר – נחשבה, מבחינת צה"ל, כהוכחה לחפותו. כפי שנראה בהמשך, כך היה גם מבחינת אמצעי התקשורת הישראליים.

על פניו, ההתייחסות בעיתונות הכתובה לכל אחת משתי האופציות – צה"ל אחראי למותם של בני משפחת ע'אליה, צה"ל לא אחראי – היתה שווה מבחינה כמותית.² למעשה, ידיעות שטענו כי צה"ל אינו אחראי זכו למיקום מרכזי בעמודי החדשות, הופיעו בכמות כפולה בכותרות ונוסחו בצורה עובדתית שאינה משתמעת לשתי פנים. לעומתן, ידיעות אשר הציגו את העמדה כי צה"ל אחראי למותם של בני המשפחה הוצנעו לרוב בעמודי החדשות האחוריים ובטורי הפרשנות.

כך למשל, ההפניה מהעמוד הראשון של "ידיעות אחרונות", ב-14 ביוני, שדיווחה על מותם של 8 אזרחים פלסטיניים אחרים מירי טיל של חיל-האוויר, אומרת כי האירוע הנוסף הזה התרחש... **דווקא ביום שבו הכריז**

² מתוך 180 הכתבות והאזכורים שהופיעו בתקשורת ועסקו בגרסאות להרג משפחת ע'אליה, 87 גרסאות שצה"ל אשם, מול כ-99 שגרסו כי צה"ל לא אשם. אולם, מלבד הסיקור בערוץ 10, מספר הכותרות אשר עסקו באשמת צה"ל הוא פחות ממחצית (11) ממספר הכותרות שקבעו כי צה"ל אינו אשם (24).

צה"ל שמשפחת ראליה נהרגה בחוף של עזה ממטען פלסטיני. כותרת הכתבה שהופיעה בעמוד 2 קבעה: "צה"ל לא אשם בפיצוץ בחוף עזה – וזה ודאי". כך גם ב"מעריב": בעמוד 3 של גיליון ה-14 ביוני הופיעה הכותרת דוח החקירה: צה"ל לא אשם בהרג המשפחה בחוף עזה; הקישור לכתבה שהופיע בעמוד הראשון קבע: צה"ל: לא אחראים להרג המשפחה בחוף. כותרת מהדורת הערוץ הראשון ב-13 ביוני הכריזה: בני משפחת ע'אליה שנהרגו בחוף עזה נפגעו ממטען שהטמינו הפלסטינים בחוף, כך קובעת ועדת החקירה המיוחדת.

"ידיעות אחרונות", 14.6.2006, כותרת עמוד 2.

"מעריב", 14.6.2006, כותרת עמוד 3.

לעומת כותרות אלו, למעלה ממחצית הכתבות בהם נטען כי צה"ל אשם נמצאו במיקום זניח, בעמודי החדשות האחוריים או בטורי הדעות. במספר קטן מאד של מקרים, הגיעו כותרות מהסוג הזה לעמודי החדשות. כותרת עמוד 3, בגיליון "מעריב" מה-21 ביוני, היא בחזקת יוצא מהכלל המוכיח את הכלל: **בכל זאת מודים. מסתמן: המטען מחוף עזה – נפל של צה"ל.**

בולטות במיוחד בהקשר זה הן כתבות שעוסקות בשתי האפשרויות – צה"ל אחראי, צה"ל לא אחראי – אך באופנים שונים. הכותרת מכריזה בצורה חד-משמעית כי צה"ל אינו אשם. בגוף הכתבה, בדרך כלל במקומות מוצנעים, מצוטטים קולות אחרים. כך, למשל, קבעו הכותרות שהופיעו בעמוד 4 של "מעריב" ב-12 ביוני:

רוב העדויות שנאספו במערכת הביטחון מראות: צה"ל לא גרם לאסון בעזה (כותרת גג).

מתחזקת ההערכה: החמאס אחראי להריגת המשפחה (כותרת ראשית).

התחקיר עדיין בעיצומו, אבל רוב הממצאים כבר מראים שצה"ל לא אשם בפיצוץ שהרג את משפחת ע'אליה (כותרת משנה).

אבל, בניגוד מוחלט לכותרות ההחלטיות, מצוטטים בטקסט מקורות צבאיים המודים כי:

נבדקת עדיין האפשרות שמדובר בפגז ארטילרי תועה. [...] עדיין לא ניתן להוציא מכלל אפשרות שזה מה שקרה [...] במערכת הביטחון עדיין קיימים חילוקי דעות, כאשר יש גורמים הסבורים כי למרות הכול "רוב הסיכויים שהאסון נגרם מפגז של צה"ל".

"מעריב", 12.6.2006. תחת כותרות שהדגישו כי צה"ל אינו אחראי למות בני המשפחה, הוצנע מידע משמעותי: גורמים בתוך מערכת הביטחון אינם בטוחים בחפותו של צה"ל.
 ▶ כותרת עמוד 4.
 ▼ מתור טקסט הכתבה.

במערכת הביטחון עדיין קיימים חילוקי דעות, כאשר יש גורמים הסבורים כי למרות הכל "רוב הסיכויים שהאסון נגרם מפגז של צה"ל".

לאחרי שנשללה האפשרות כי הירי בוצע על ידי צה"ל מהים או מהאוויר, נבדקת עדיין האפשרות שמדובר בפגז ארטילרי תועה. עם זאת, לטענת מקורות צבאיים "ככל שמתקרמת החקירה הסבירה יותר לכך הולכת ופוחתת, אם כי עדיין לא ניתן להוציא מכלל אפשרות שזה מה שקרה".

דוגמה נוספת הופיעה ב"ידיעות אחרונות" ב-13 ביוני. כותרת הגג וכותרת הכתבה אשר הופיעו בעמוד 9 קבעו: **האסון בעזה: הממצאים בשטח מנקים את ישראל מאחריות (כותרת גג) וחקירת צה"ל: אין ראיות שפגעו בפלסטינים בחוף (כותרת ראשית);** בפסקה הראשונה, לעומת זאת, נכתב:

עם זאת מקורות צבאיים בכירים ציינו אמש כי הממצאים שהעלתה ועדת החקירה אינם יכולים לשלול באופן מוחלט את האפשרות שפגז של צה"ל פגע במשפחה הפלסטינית.

כך, בעוד הגרסה על-פיה צה"ל לא אחראי זוכה לכותרות ענק ולמסגור עובדתי חד-משמעי, חילוקי הדעות הקיימים בתוך צה"ל מוצנעים בתוך בטקסטים ואינם זוכים להבלטה.

תופעה נוספת הראויה לדיון היא עמדתו של צה"ל, כי הוא אינו אחראי לאירוע אם יתברר שמדובר בנפל פגז ארטילרי שנורה על ידי צה"ל בעבר. התקשורת קיבלה את העמדה הזו והציגה אותה בעמודי חדשות ראשיים ובכותרות המהדורות בטלוויזיה – ללא כל דיון ביקורתי. כך למשל, בכתבה שפורסמה בעמוד 4 של "ידיעות אחרונות" ב-21 ביוני, תחת הכותרת **הפלסטינים העלימו ראיות מהגוף של הפצועה**, נכתב: "בצה"ל חזרו וטענו כי האזרחים לא נפגעו מירי של פגז ארטילרי אלא מנפל של פגז צה"ל ישן [...]". במקרה אחר, בדקה השישית של מהדורת החדשות של ערוץ 1 ששודרה ב-18 ביוני, אמר הרמטכ"ל, דן חלוץ, את הדברים הבאים – מבלי שנדרש להסביר את הסתירה בדבריו:

ואנחנו דבקים באמירה הזו, שהוא אירוע שכל כולו פלסטיני, יכול להיות שהוא נגרם כתוצאה מנפל של פגז כפי שנאמר בעבר. אבל הוא, ככל שתחקירנו העלה והתחקיר שלנו תחקיר מקצועי, הוא לא נגע בעשייה צה"לית.

העמדה הזו, כמובן, מוזרה בהחלט, בהתחשב בכך שהטיעון העיקרי שצה"ל ניסה להדוף היה הנזק הטמון בירי ארטילרי לא מובחן אל עבר רצועת עזה. העובדה שאזרחים פלסטיניים חשופים לסכנת מוות גם מפלי פגזים שלא התפוצצו דווקא ממחישה את הבעיה – ובוודאי לא מנקה את צה"ל מאחריות. אמצעי התקשורת לא הקשו על צה"ל בשאלה הזו.

זהו גם המצב ביחס לעמדה שהציג צה"ל, על-פיה לא ניתן להגיע למסקנה מה באמת אירע על החוף. אמנם, במהלך תקופת הבדיקה הופיעו בעמודי החדשות הקדמיים ובתחילת מהדורות החדשות ידיעות על כך כי למרות התחקיר, בצה"ל לא יודעים לקבוע בדיוק מה אירע בחוף. הידיעות התבססו לא פעם על מקורות צבאיים בכירים. אבל גם המידע הזה לא תורגם לביקורת על הפערים בין העמדות השונות, או לאמירה כוללת על התנהלות צה"ל. כך, למשל, ניתן למצוא בכתבות שונות התנערות חד-משמעית של צה"ל מאחריות לאירוע, לצד הטענה כי צה"ל, למעשה, אינו יודע מי אחראי לפיצוץ או מה גרם לו. דוגמה מובהקת לכך ניתן לראות בעמוד 2 של עיתון "הארץ" מה-14 ביוני. הכותרת אומרת באופן חד משמעי: **צה"ל: המשפחה בעזה לא נהרגה מאש כוחותינו**. הטקסט מלמד על חוסר וודאות:

"אנחנו לא מצליחים לקבוע ממה הם כן נפגעו," הודה כליפי. "אנחנו ממשיכים לעבוד על זה ואנו מקווים להגיע בקרוב להערכה כזו."

"הארץ", 14.6.2006.

▶ כותרת עמוד 2.
▼ מתוך טקסט הכתבה.

"אנחנו לא מצליחים לקבוע ממה הם כן נפגעו", הודה כליפי. "אנחנו ממשיכים לעבוד על זה ואנו מקווים להגיע בקרוב להערכה כזו."

דוגמה נוספת ניתן לראות בכותרת שהופיעה בעמוד 2 של "ידיעות אחרונות" מה-12 ביוני אשר סיפרה על **חשד: ייתכן שקסאם הרג את המשפחה**. הכתבה, לעומת זאת, לימדה כי צה"ל רחוק מלקבוע באופן חד משמעי מה אירע בחוף:

שלושה ימים אחרי הפיצוץ בחוף עזה שקטף את חייהם של שבעה בני משפחה פלסטינים עדיין לא ידוע בוודאות מה גרם לאסון. סימני השאלה בתחקיר שעורך צה"ל בעקבות התקרית הולכים ומתרבים. נכון לאמש אין בידי מערכת הביטחון קביעה חד-משמעית. לא ברור אם מדובר בפגז תועה שנורה על ידי סוללת התותחים המוצבת בצפון הרצועה או בתקרית פנים-פלסטינית – מטען, מוקש שהונח על החוף נגד כוחות צה"ל או רקטת קסאם שנחתה בטעות על החוף.

בצה"ל, אם כן, לא יודעים, קיימות אופציות רבות, סימני השאלה מתרבים, אך דווקא אופציית הקסאם הפלסטיני – שפירושה, כמובן, זיכוי של צה"ל – מגיעה לכותרת. אופציית הקסאם קיבלה משנה תוקף גם בעריכה הגראפית של העמוד: הכתבה הקטנה שלמעלה הופיעה מתחת לכותרות ענק העוסקות בירי קסאמים פלסטיני על שדרות, והתמונה הכללית שעולה מן העמוד היא זו של פלסטינים הפוגעים בנו – וגם בעצמם.

דוגמה נוספת לפער בין הכותרות לכתבות הופיעה במהדורת החדשות של הערוץ הראשון ב-21 ביוני. כותרת המהדורה קראה:

עוד הוכחה לגרסת צה"ל: הריסו לא מפגז

כתבתו של אמיר בר-שלום, הכתב הצבאי של הערוץ, הציגה בדקה השביעית למהדורה את מסיבת העיתונאים של ועדת החקירה בראשות האלוף מאיר כליפי כהוכחה ניצחת לחפותו של צה"ל:

בר-שלום: במערכת הביטחון שיחררו היום אנחת רווחה עם קבלתן של תוצאות בדיקת המעבדה של הריסו הנוסף שהוצא מגופו של אדהם ע'אליה בן 12 שמאושפז בבית"ח סורוקה בב"ש.

כליפי: אני יודע לקבוע באופן חד משמעי שהירי שבוצע באותו יום שישי על ידי כוחות צה"ל לא הוא זה שגרם לפגיעה הקשה במשפחה.

אולם, לקראת סיום הכתבה דיווח בר-שלום כי למעשה צה"ל לא יכול לקבוע באופן חד-משמעי שהוא אינו אחראי לאירוע ההרג:

בר-שלום: עתה בודקים [בצה"ל] לאיזו תחמושת של צה"ל יכולים הריסיסים בכל זאת להתאים, אם בכלל.

השינויים התכופים בעמדת צה"ל, והעובדה כי אלה אומצו ללא ביקורת על-ידי אמצעי התקשורת, מעידים על כך שעמדת צה"ל הכתיבה, במידה רבה, את סדר היום התקשורתי. בראשית תקופת הסיקור פעלה התקשורת בהתאם להנחת העבודה כי צה"ל הוא אחראי למותם של בני המשפחה.³ ב-9 ביוני הכריזה הכותרת של מבזק החדשות של ערוץ 2: **שבת שלום, אנחנו עם עדכון חדשות נוסף בעקבות האירועים הדרמטיים בחוף רצועת עזה. 7 אזרחים, בהם נשים וילדים, נהרגו מירי כוחות צה"ל.** הכותרת בעמוד השער של ה"הארץ" מה-11 ביוני קראה: **7 בני משפחה נהרגו, כנראה מירי צה"ל.** בטקסט נכתב:

על סמך ממצאי הביניים שהוגשו לו אמש, פרץ מתרשם כי רבים הסיכויים שמדובר בירי פגז ישראלי.

³ מעניין לציין בהקשר זה כי ביום הראשון לסיקור מתוך 42 כתבות שדיווחו על אירוע ההרג, כ-30 כתבות הציגו את צה"ל כאחראי לו, כשחלקן אף הבליטו זאת בכותרת. בשאר 11 ימי הסיקור, מתוך 138 כתבות שדיווחו על אירוע זה, כ-58 כתבות הציגו את צה"ל כאחראי, והן הוצגו ברוב המוחלט של המקרים.

בימים הבאים שינה צה"ל את עמדתו, ואמצעי התקשורת – בעקבותיו. ב-11 ביוני, בערוץ הראשון, אמרה אחת מכותרות המהדורה: **בצה"ל מתחזקת ההערכה: מוקשים פלסטינים הם שגרמו לאסון של משפחת ע'אליה**; בהמשך הכותרת שודרו דברים שאמר ראש הממשלה אהוד אולמרט: **"צבא הגנה לישראל הוא הצבא המוסרי ביותר בעולם"**.

גם ב"מעריב" ניכר דפוס עריכה זה, אם כי באופן בולט פחות. ב-11 ביוני פרסם העיתון שתי כתבות שגרסו כי צה"ל אחראי לאירוע ההרג, בעמודי החדשות הפנימיים וללא כל אזכור או הפניה מעמוד השער.⁴ למחרת (ה-12 ביוני), במקביל לשינוי העמדה בצה"ל, אמרה כותרת המשנה של גיליון "מעריב": **הערכה מעודכנת בצה"ל: הפיצוץ בחוף עזה נגרם ממטען של החמאס**. עורך העיתון, אמנון דנקר, פרסם מאמר בעמוד הראשון של העיתון, תחת הכותרת **מקהלה צבועה**. בין השאר, כתב:

עוד בכלל לא ברור מה גרם למות שבעת בני המשפחה הפלשתינית בחוף עזה. ייתכן שהם נגעו בנפל של פגז, ייתכן גם שהם עלו על מטען שהכינו הפלשתינים עצמם נגד חדירה של כוחות ישראלים מן הים...המקהלה הידועה [שפצחה] בקול נהי על דמותה המוסרית של ישראל המידרדרת בשל מעשים כאלה, שבכלל לא הוכח שנעשו על ידה [...] אפילו יוכח בסופו של דבר כי מה שהרג ופצע על חוף עזה היה פגז ישראלי, שנורה, כמובן, בלא כוונה לפגוע בחפים מפשע, עדיין אין מקום להתקוממות המוסרית שמייצגת, לאמיתו של דבר, עמדה לקויה מאוד דווקא מהבחינה המוסרית.

הסיקור בערוץ 10

אמצעי התקשורת היחיד שלא קיבל את עמדת צה"ל כלשונה היה ערוץ 10. הערוץ הציג את טענות צה"ל כטענות – לא כעובדות. בהפניה של מיקי חיימוביץ' לכתבה של שי חזקני, למשל, בדקה ה-12 של מהדורת ה-11 ביוני, נאמר כי "בצה"ל טוענים גם הערב כי ייתכן שהפיצוץ בחוף עזה כלל אינו קשור לפעולות הצבא". בכותרות המהדורה של ה-17 ביוני נאמר: **צה"ל ממשיך לטעון – המשפחה לא נפגעה מירי כוחותינו**. חשוב להדגיש, כי הערוץ הקדיש לגרסתו של צה"ל כמות כתבות דומה לזו של ערוץ 1 ו-2 גם יחד. אבל הגרסאות הוצגו באופן ביקורתי.

סיקור ביקורתי של הגרסאות, ערוץ 10, 17.6.2006, מכותרות המהדורה. ◀

⁴ ראו מסגרת.

במקום לאמץ את עמדת דובר צה"ל כפי שעשו ערוצי התקשורת האחרים, ערך שלומי אלדר, הכתב לענייני ערבים של הערוץ, תחקיר עצמאי על האירוע. התחקיר ומסקנותיו זכו להבלטה במהדורות החדשות של הערוץ. כך, לדוגמה, בכותרות מהדורת "שישי" ששודרה ב-16 ביוני, אמר המגיש עופר שלח: **בתוכנית היום [...] יציג שלומי אלדר גילויים חדשים בפרשת המשפחה שנקטלה מפגז בחוף הים בעזה**. בהמשך לכך, בדקה ה-9 למהדורה הפנה עופר שלח לכתבת התחקיר של שלומי אלדר במילים:

השבוע הציג צה"ל בפירוט את גרסתו על נסיבות מותם של בני משפחת ע'אליה לפני שבוע על חוף הים בעזה. ועדת החקירה הצה"לית פסלה לחלוטין את האפשרות שהמשפחה נקטלה מפגז של תותח ישראלי, אבל עובדות חדשות שיציג עכשיו שלומי אלדר מפריכות חלק גדול מהנתונים שהציג צה"ל ומציבות סימן שאלה גדול על הגרסה הרשמית של ישראל.

במהלך הכתבה הציג אלדר ראיות שונות, ועימת אותן עם דבריו של האלוף מאיר כליפי, ראש ועדת הבדיקה של צה"ל:

אלדר: לזמן האירוע על חוף ימה של עזה ביום שישי שעבר יש משמעות רבה.

כליפי: האירוע מתרחש בין השעות 16:57 ו-17:10.

אלדר: אולם מומחה החבלה האמריקני מרק גרלסקו מציג עוד נתונים חדשים המעמידים בספק את הקביעה הנחרצת של תחקיר צה"ל לגבי מועד הפגיעה.

גרלסקו: [...] מאד מעניין שעל פי טופס הבדיקה ההמטולוגית, בדיקת הדם שלה נערכה ב-16:12 [...] אבל זה לא אפשרי, לא יכול להיות שהיא היתה בבית החולים בשעה כה מוקדמת. זה גרם לי לתהות, איך יכול להיות שההבדל בין הזמנים כה גדול? הלכנו לבית החולים כדי לבדוק במחשב המחלקה ההמטולוגית, וגילינו שהם לא עדכנו את השעון לשעון הקיץ.

אלדר: נהג האמבולנס אבו ג'יהאד יוצא מבית החולים "אל עודה" למקום האירוע, השעה לדבריו ארבע וחצי.

ד"ר פארוק אבו-סמרה, רופא תורן בבית החולים: קיבלנו פצועים והרוגים ממשפחת ע'אליה בדיוק בשעה 17:05.

אלדר: ונתון נוסף שמתגלה עכשיו.

ד"ר אבו-סמרה: באירוע נפגעו שתי משפחות. משפחת ע'אליה ומשפחת אבו אל-אמרין. ממשפחת אבו אל-אמרין היו 5 נפגעים. גם הם נפגעו מפגז באותו מקום, קרוב למקום הפגיעה השני.

אלדר: ועכשיו מדובר על שני פגזים שפגעו בשתי משפחות שונות. בני משפחת אבו אל-אמרין נפגעו רק פגיעות קלות. זה אבי המשפחה, כפי שצילמנו אותו השבוע.

עומר אבו אל-אמרין: אני הייתי שם כשהם נפגעו. הבן שלי נפגע יחד איתם. במקום ההוא [...] בני נפגע, שני הילדים שלי נפגעו.

אלדר: והנתון הנוסף – רסיסים. בצה"ל אומרים כי מגופה של הפצועה המאושפזת בבית החולים סורוקה הוצא רסיס שאינו מפגז 155 מילימטרים. המומחה האמריקני מציג היום את הרסיס [הנוסף] [...]

גרלסקו: זה חלק מטבעת הנחושת שנמצאת בתחתית פגז 155 מ"מ.

חשיבות התחקיר של אלדר ניכרת גם באופן ביצועו. אלדר הסתובב בשטח וראיין עדים, לצה"ל, למעשה, לא היתה גישה לזירת האירוע ולראיות בשטח. העובדה הבסיסית הזו הוצגה רק פעם בכל תקופת הבדיקה. ב-14 ביוני, בדקה ה-17 של חדשות ערוץ 2, דיווח עורך חדשות החוץ, ערד ניר, על ה"קושי המובנה [בעולם] שבקבלת ממצאי התחקיר של צה"ל שנעשה מבלי יכולת לראות את מקום הפגיעה ואת הנפגעים". הפגם המובנה הזה לא פגע עם זאת בהתקבלותו של תחקיר צה"ל על ידי רוב ערוצי התקשורת הישראליים.

העדר הממד הביקורתי בסיקור גרסאות צה"ל

צה"ל, אם כן, הציג ארבע עמדות שונות ביחס למידת אחריותו ודילג ביניהן הלך ושוב. התקשורת בחרה שלא לבקר את השינויים התכופים האלו, למרות שהקרינו – לעיתים בצורה שלילית – על אמינותו של תחקיר צה"ל. בכל תקופת הבדיקה נמצאו חמישה מקרים בלבד בהם הופיעו בעיתונים דברי ביקורת על שינוי הגרסאות התכופ, שלושה מתוכם בטורי הדעות. בדקה ה-14 של מהדורת החדשות בערוץ 10, ב-21 ביוני, אמר אלון בן-דוד, פרשן הערוץ לענייני צבא, את הדברים הבאים:

קודם כל צה"ל לוקח אחריות, מתנצל, אח"כ מסיבת עיתונאים עם רסיס אחד, אנחנו מפרסמים על רסיס נוסף, ואז צה"ל יוצא בעוד מסיבת עיתונאים. הלקח בינתיים, לפחות שנראה לי מזה, הוא קודם כל לעצור ולצאת לתקשורת כאשר יש מידע מוצק וברור, וקצת פחות לרוץ.

גם הסרת האחריות של צה"ל במקרה של מוות כתוצאה מנפל ישן של צה"ל, לא זכתה לסיקור ביקורתי. ב-19 ביוני ציטט "ידיעות אחרונות" בכותרת בעמוד 4 את שר הביטחון, עמיר פרץ, האומר כי **ייתכן שהפיצוץ נגרם מנפל של צה"ל** כאשר כותרת המשנה של הכתבה מצטטת שוב את פרץ ה"בטוח שלא מדובר בירי של צה"ל". כלומר, פרץ שותף לאבחנה שעושה צה"ל ביחס לסוגיית האחריות, על-פיה צה"ל אחראי או לא אחראי רק לירי ארטילרי שהתרחש ביום נהרגו בני המשפחה. בעיתון, עם זאת, לא מופיעה כל התייחסות – ביקורתית או אחרת – לאבחנה הזו.

בביקורת טלוויזיה על מהדורת החדשות של ערוץ 2 כתב ירון טן-ברניק ב-21 ביוני, בעמוד 14 ב"ידיעות אחרונות" תחת הכותרת והרי עיקר החלשות כי:

בערוץ 2 חשפו כי צה"ל מתקרב למסקנה שהקטל בחוף עזה הוא תוצאה של פגז מכוחותינו, שנפל שם קודם לכן ונקבר בחול מבלי להתפוצץ. הם גם אפשרו לדובר צה"ל להתרברב שהנה ההוכחה כי ההרג לא נבע מירי צה"לי. אה, נכון, הפגז בטח פשוט הונח שם על ידי גמדים מכונפים מארץ לעולם-לא. מיותר לציין שלמעט הרמת-גבה סמלית של יונית לוי, לא טרח אף עיתונאי בחברת החדשות להתעמת עם ההצהרה התמוהה הזאת.

► "דיעות אחרונות", 21.6.2006, עמוד 14.
▼ מתוך טקסט הכתבה.

זה רחוק מלהיות הפלופ היחיד שכיכב במהדורות החדשות אתמול. בעיני ריץ 2 חשפו כי צה"ל מתקרב למסקנה שהקטל בחוף עזה הוא תוצאה של פגז מכוחותינו, שנפל שם קודם לכן ונקבר בחול מבלי להתפוצץ. הם גם אפשרו לדובר צה"ל להתרברב שהנה ההוכחה כי ההרג לא נבע מירי צה"לי. אה, נכון, הפגז בטח פשוט הונח שם על ידי גמדים מכונפים מארץ לעולם-לא. מיותר לציין שלמעט הרמת-גבה סמלית של יונית לוי, לא טרח אף עיתונאי בחברת החדשות להתעמת עם ההצהרה התמוהה הזאת.

במקרה אחר, תחת הכותרת **האג'דה של הצבא** אשר הופיעה בעמוד 4 של חלק ב' של "דיעות אחרונות" ב-13 ביוני מתח ב. מיכאל ביקורת על כך שצה"ל רואה באופציית הנפל הוכחה לחפותו:

מגוחכת עוד יותר היא הטענה שאולי מדובר ב"נפל" צה"לי. כאילו יש הבדל כלשהו אם הפגז הרוצח נורה ביום שישי וקטל מיד, או ביום רביעי לפני שבועיים ורק המתין בסבלנות לקורבנותיו.

בטלוויזיה היה המצב דומה. ביקורת על כך שצה"ל לא מכיר באחריותו לנפל נמתחה פעם אחת בלבד, ב-9 ביוני ב"מהדורת שישי" של ערוץ 10, בדיון שהתקיים בין רביב דרוקר ושי חזקני, הכתב הצבאי של הערוץ:

חזקני: [...] גורם בכיר בצה"ל אומר, עדיין לא בטוח אם זה באמת משהו צה"לי.

דרוקר: מה זאת אומרת זה לא משהו צה"לי, מה זה יכול להיות אם זה לא צה"לי?

חזקני: תראה כרגע לא לוקחים אחריות, בצה"ל לא באופן רשמי אומרים יתכן ומדובר בנפל, כלומר משהו שנפל קודם, עדיין מתחקרים את זה [...]

דרוקר: פגז שנפל קודם ונשאר שם, וחיכה?

חזקני: כן וחיכה, ושיחקו איתו, זה לא יהיה הפעם הראשונה.

את השיחה עם חזקני ואת הכתבה שבאה בעקבותיה שעסקה באירוע סיכם דרוקר בדקה השישית של המהדורה במילים: "זה פשוט נשמע בעיני כמו חזרה על כל טעויות העבר אחת אחרי השנייה [...] כל התיאוריות האלה עם הפגזים שבמקרה מגיעים, בוא נעזוב את זה".

היעדר ביקורת אפיון גם את יחסה של התקשורת לעובדה כי שצה"ל חקר את עצמו.⁵ הנושא עלה, כמעט בעקיפין, רק פעם אחת בטלוויזיה: בערוץ 10, ב-14 ביוני, צוטט חבר הכנסת עזמי בשארה בדקה השישית למהדורה כמי שאומר:

הוועדה שהוקמה היא ועדה המורכבת מקצינים ישראלים, זאת אפילו לא ועדת חקירה ישראלית רשמית או אזרחית. מדובר בוועדת חקירה של הצבא, זה אפילו לא ראוי לתגובה. אני אומר זאת בכנות הם משקרים.

אבל דברי ההפניה של המגישה מיקי חיימוביץ' לדבריו של בשארה הכניסו אותו, ואת דבריו, להקשר אחר לגמרי:

חבר הכנסת עזמי בשארה מבל"ד שנמצא בימים אלה בביקור בלבנון נפגש עם נשיא לבנון אמיל לחוד ונתן פרשנות משלו לאירועים בעזה.

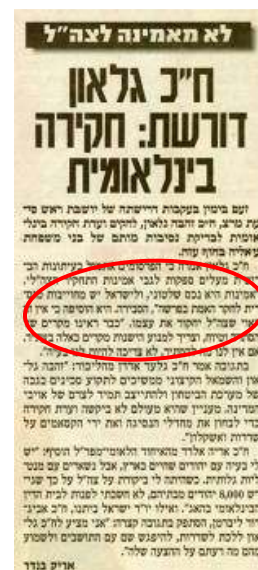
חבר כנסת ערבי, הנפגש עם נשיא לבנון, אינו יכול אלא לתת "פרשנות משלו" למתרחש בעזה. פרשנות "משלו" – כלומר פרשנות בלתי מבוססת, לא אובייקטיבית ומשוחדת. התייחסות עניינית לטענה המהותית של בשארה לא הופיעה.

ב"מעריב", בדומה לערוץ 10, מוצגת הביקורת על העובדה שצה"ל חוקר את עצמו כעמדת מיעוט קיצונית. תחת כותרת הגג **לא מאמינה לצה"ל**, והכותרת **ח"כ גלאון דורשת: חקירה בינלאומית**, מצוטטת גלאון בעמוד 3 של גיליון ה-18 ביוני כמי שאומרת:

"אמינות היא נכס שלטוני, ולישראל יש מחויבות מוסרית לחקר האמת בפרשה" [...] היא הוסיפה כי אין זה ראוי שצה"ל יחקור את עצמו. "כבר ראינו מקרים של הסתרה וטיוח, וצריך למנוע הישנות מקרים כאלה בעתיד. אם אין לנו מה להסתיר, לא צריכה להיות לנו בעיה".

"מעריב", 18.6.2006, עמוד 3. מתוך טקסט הכתבה.

ח"כ גלאון אמרה כי הפרסומים אתמול בעיתונות הבי-ריטית מעלים ספקות לגבי אמינות התחקיר הצה"לי. "אמינות היא נכס שלטוני, ולישראל יש מחויבות מוסרית לחקר האמת בפרשה", הסבירה. היא הוסיפה כי אין זה ראוי שצה"ל יחקור את עצמו. "כבר ראינו מקרים של הסתרה וטיוח, וצריך למנוע הישנות מקרים כאלה בעתיד. אם אין לנו מה להסתיר, לא צריכה להיות לנו בעיה".

⁵ במשך כל תקופת הבדיקה, מתוך 180 כתבות בנושא הרג משפחת ע'אליה, הופיעה רק בתשע מהן ביקורת על כך שצה"ל חוקר את עצמו. 6 מתוך 8 הביקורות שהופיעו בעיתונים היו בשולי הסיקור בעמודים הפנימיים.

אלא שהכתבה פותחת בכך שדבריה של גלאון עוררו "זעם בימין" – ודבריה מלווים בביקורת חריפה של שלושה חברי כנסת. חבר הכנסת גלעד ארדן מהליכוד מצוטט כמי שאומר כי "זהבה גלאון והשמאל הקיצוני ממשיכים לתקוע סכינים בגבה של מערכת הביטחון ולהתייצב תמיד לצדם של אויבי המדינה"; חבר הכנסת אריה אלדר מהאיחוד הלאומי-מפד"ל אומר: "יש לי בעיה עם יהודים שחיים בארץ, אבל נשארים עם מנטליות גלותית", ויושב ראש ישראל ביתנו, חבר הכנסת אביגדור ליברמן "מציע לח"כ גלאון ללכת לשדרות, להיפגש שם עם התושבים ולשמוע מהם מה דעתם על ההצעה שלה". עמדתה של גלאון, אם כן, מוצגת כטענה קיצונית, בודדת ואפילו בוגדנית. היא אינה נשקלת כנושא לגיטימי לדיון ציבורי.

2. חוף עזה: התקשורת הישראלית והגרסאות הפלסטיניות והבינלאומיות

סיקור הגרסאות הפלסטיניות

האימוץ של העמדה הצה"לית מודגש עוד יותר על-ידי דחיקת הגרסאות הפלסטיניות לשולי הסיקור. הגרסאות הפלסטיניות הופיעו ב-26 כתבות בלבד – מתוך 180. במחצית מהכתבות בהן הופיעה גרסה פלסטינית, היא הופיעה לצד הגרסה הישראלית. 5 פעמים בלבד הגיעה גרסה פלסטינית לכותרות. בעיתונים הוצגה הגרסה הפלסטינית בכותרת רק פעם אחת – לצד הגרסה הישראלית: בהפניה מהעמוד הראשון של גיליון "ידיעות אחרונות", ב-11 בחודש, נכתב:

הפלסטינים: טבח של צה"ל * צה"ל: מצטערים על התקרית, אך ייתכן שזה לא ירי שלנו

ברוב המוחלט של המקרים, הופיעה העמדה הפלסטינית לקראת סופו של הטקסט – וללא אזכור בכותרת. כך היה, לדוגמה, בכתבה שכותרתה העלתה את האפשרות לאשמה פלסטינית: "אבא נגע במשהו ואז היה פיצוץ", שפורסמה בעמוד 2 של "ידיעות אחרונות" מה-22 ביוני. בפסקה הראשונה של הכתבה נכתב: "התגלו ראיות חדשות המוכיחות שמשפחת ראליה לא נפגעה מירי צה"ל".

בסוף הכתבה מופיע אחד מבני המשפחה הפלסטינית שנפגעו, והוא אומר:

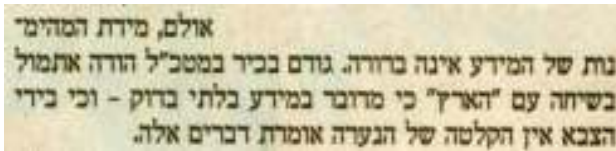
"אנחנו לא מאמינים לגרסה הישראלית. אתם ממשיכים להכחיש, אבל אנחנו בטוחים שזה לא היה מוקש ולא חפץ חשוד אלא פגז", אמר איהם ראליה, בן המשפחה שניצל מהפיצוץ.

יום לאחר מכן, פורסמה כתבה קטנה בעמוד 5 ב"הארץ", תחת הכותרת צה"ל: הילדה אילהאם ראליה סיפרה שאביה נגע בחפץ לפני הפיצוץ בחוף הים. במקרה הזה, אם כן, הגרסה הפלסטינית היא זו שצה"ל בחר להדגיש. בפסקה האחרונה של הכתבה נכתב:

תיאור זה של ההתרחשות מחזק לכאורה את השערת צה"ל כי הפיצוץ אירע כתוצאה מחפץ שהיה מונח בחול – נפל ישן של תחמושת ישראלית או מטען חבלה שהניחו במקום פלשתינאים על מנת לשבש תקיפות של צה"ל. אולם, מידת המהימנות של המידע אינה ברורה. גורם בכיר במטכ"ל הודה אתמול בשיחה עם "הארץ" כי מדובר במידע בלתי בדוק – וכי בידי הצבא אין הקלטה של הנערה אומרת דברים אלה.

▶ "הארץ", 23.6.2006, עמוד 5.
▼ מתוך טקסט הכתבה.

במקרים אחרים הוצגה העמדה הפלסטינית בצורה מזלזלת. במהדורת "מבט", ששודרה בערוץ 1 ב-11 ביוני, כ-8 דקות אל תוך המהדורה, הפנה חיים יבין את הצופים לכתבה של הפרשן לענייני ערבים, עודד גרנות, במילים אלו:

והפלסטינים מצידם ממש לא מחכים לתוצאות התחקיר. תמונה אחת של הילדה הודא שווה יותר מאלפי מסעות הסברה, והחמאס מנצל כמובן את המצב ומבטיח: הפיגועים בדרך. אנחנו נראה קודם כל את הכתבה של פרשנו לענייני ערבים עודד גרנות.

גם הכתבה הציגה את הטענות הפלסטיניות תוך שימוש בביטויים מקטינים ומפקפקים הפוגעים באמינותן:

בלי להמתין לתוצאות החקירה מי אחראי לפיצוץ הקטלני בחוף סודנייה, הודא ע'אליה היא כבר מזמן סמל. הטלוויזיה הפלסטינית משחזרת את הירי כביכול מן הים, שגרם לפיצוץ הקטלני [...] רשת אל ג'זירה מעלה אותה בקליפ [...] ומישהו כבר דאג לארגן הלוויית ילדים בעזה, עם הלוויה סמלית של ילדה ושלטים בכמה שפות שקוראים: "הפסיקו להרוג בנו".

בניגוד לקבלה של השינויים התכופים בעמדת צה"ל, השינוי בגרסאות הפלסטיניות מתקבל בזלזול. בכתבה שפורסמה בעמוד 3 של "מעריב" ב-18 ביוני, תחת הכותרת **ימן חוף עזה**, נכתב:

מבחינת הפלשתינים, אין שום ספק. משפחת ע'אליה נפגעה מפגז ישראלי. המהדרין אף מוסיפים כי מדובר בירי מכוון, מדויק, לעבר ריכוז אוכלוסיה [...] ההערכות הראשוניות בעזה, דקות לאחר הפגיעה במשפחה, היו שסטי"ל ישראלי פגע בחוף [...] הגרסה הזו השתנתה לאחר שתחקרו עדי ראייה, אשר מסרו כי מספר פגזים נורו מכיוון היבשה [...] הגרסה הפלשתינית הסופית היא שהאזרחים נפגעו מפגז בקוטר של 155 מ"מ.

השינוי בגרסאות הפלסטיניות מוצג בצורה הפוגעת באמינותן של גרסאות אלה ומגחיכה אותן. הרי לא ניתן להתייחס ברצינות למי שבתחילה לא היה לו "שום ספק", ואחר כך שינה את גרסתו פעמיים. שינוי תכופ בגרסאות, כך מסתבר, עלול להעיב על אמינות התחקיר – לפחות כשמדובר בתחקיר פלסטיני.

ערוץ 10 היה ערוץ התקשורת היחיד אשר העמיד דרך קבע את הגרסה הפלסטינית מול גרסת צה"ל כגרסה לגיטימית ושוות ערך. כך לדוגמה, אחת מכותרות המהדורה ב-14 ביוני: **מלחמת הגרסאות: הפלסטינים מציגים הוכחות שצה"ל מטעה** גם ההפניה לכתבה המשיכה בקו לפיו לפלסטינים יש גרסה אחרת והיא לגיטימית כמו גרסת צה"ל:

צה"ל טוען שאין לו קשר לפיצוץ, הפלסטינים מציגים היום מומחה אמריקני שבדק את הרסיסים וטוען שמדובר בפגז של ישראל.

סיקור הגרסאות הבינלאומיות

הגרסאות הבינלאומיות בנוגע למותם של בני משפחת ע'אליה הופיעו אף פחות מהגרסאות הפלסטיניות, אבל בניגוד לגרסאות הפלסטיניות, רבות מהן הופיעו במיקום בולט וזכו לכותרת.⁶ כך, למשל, קראה כותרת בעמוד 2 בגיליון "הארץ" ב-15 ביוני:

ארגון זכויות אדם סותר את תוצאות תחקיר צה"ל (כותרת ג); דו"ח: לפיצוץ בחוף אחראית כנראה ישראל (כותרת ראשית).

וכותרת נוספת ב"הארץ" מה-18 ביוני בעמוד 3 קראה **3 עיתונים בריטיים מפקפקים בגרסת צה"ל.**

לא תמיד, כמובן, התקבלו הגרסאות הבינלאומיות בכבוד. בדקה 4 של מהדורת החדשות של ערוץ 1 מה-14 ביוני, למשל, הפנה חיים יבין לכתבה של ניצן חן על התגובות לתחקיר צה"ל במילים הבאות:

יום לאחר פרסום התחקיר על הטרגדיה בחוף עזה בישראל מאוחדים בממצאים, אבל בעולם לא מעטים מפקפקים במהימנות הוועדה ומותחים ביקורת על ישראל. צפוי.

כך, בהדגשת העובדה כי "בישראל מאוחדים בממצאים" ובעיקר בשימוש במילה "צפוי", נפגעת אמינותן של הגרסאות הבינלאומיות. אמנם, בכתבה עצמה מצוין שמזכ"ל האו"ם קופי אנאן "מפקפק במהימנות הממצאים הישראליים", אך דבריו נבלעים בתמיכה הגורפת של חברי ועדת חוץ וביטחון ש"פה אחד התייצבו [...] מאחורי התחקיר של צה"ל על הירי בחוף עזה".

בעיתונים היה המצב דומה. כך, למשל, כותרת משנה של כתבה שפורסמה ב-18 ביוני ב"מעריב" בעמוד 3 היתה:

⁶ מרביתן, עם זאת, הביאו גם את תגובת הצבא או את תגובתם של גורמים ישראלים אחרים.

הטענות הפלשתיניות זכו בסוף השבוע לתמיכה בלונדון * שלושה עיתונים בריטיים פרסמו כתבות המטילות ספק בממצאי התחקיר הצה"לי, שהוכיח באופן חד-משמעי כי ישראל אינה אשמה במותם של שבעת בני משפחת ע'אלייה * גורמים במשרד החוץ: "לעיתונאים הזרים יש נטייה להאמין מראש לפלשתינים".

אם תחקיר צה"ל הוכיח ב"אופן חד-משמעי שישראל אינה אשמה", כפי שקובעים עורכי העיתון, הרי שוודאי שלא ניתן להתייחס ברצינות לתחקירים אחרים.

"מעריב", 18.6.2006, עמוד 3.

דוגמה נוספת לחלוקה הזו בין "טובים" ו"רעים" ניתן לראות בכתבה שפורסמה ב-15 ביוני בעמוד 3 של "ידיעות אחרונות" תחת הכותרות:

חשדנות גלובלית (כותרת גג).

בעולם קיבלו תחקיר צה"ל בחוסר אמינות (כותרת ראשית).

כותרת הגג **חשדנות גלובלית** מצביעה על נטייה של העולם לפקפק אוטומטית בצה"ל, ואף מעלה תהיות לגבי האובייקטיביות של הקהילה הבינלאומית. גם בסוף הכתבה, הקטנה ממילא, מופיע הסבר לגישה זו של העולם:

סמנכ"ל משרד החוץ להסברה גדעון מאיר אמר אמש כי יש נטייה לקבל את שקרי הפלסטינים בבחינת "כזה ראה וקדש" ואת הטענות הישראליות בחשדנות. "לישראל אין בעיית אמינות כי אנחנו לא משקרים. אין לנו הלוקוסו שיש לדוברים הפלסטינים, לשקר."

דוגמה להצגת הביקורת של העולם הופיעה ב-16 ביוני בעמוד 3 של "דיעות אחרונות" תחת הכותרת **סיוע עוקף חמאס: כסף ביד לכל משפחה פלסטינית**. בסוף הידיעה מופיע אזכור שאינו קשור כלל לכותרת או לטקסט הכתבה:

כתבנו בניו יורק מדווח כי מזכ"ל האו"ם קופי אנאן חזר בו מהדברים שאמר שלשום, שהשתמע מהם כי הוא מטיל ספק בממצאי תחקיר צה"ל על הפיצוץ בחוף עזה.

על פניו, הידיעה המוצגת תומכת בישראל – שכן אנאן חוזר בו מדבריו. למעשה, הטלת הספק של אנאן בתחקיר צה"ל יומיים קודם לכן, היא שהוצגה: הידיעה על פקפוק אנאן בגרסת צה"ל לא פורסמה כלל בתקשורת הכתובה ואזכרה רק פעם אחת בעומק כתבה בערוץ 1. כלומר, רק לאחר שחזר בו מדבריו, נודע לקורא הישראלי כי אנאן פקפק בתחקיר צה"ל. גם "הארץ" מביא בעמוד 3 של ה-16 ביוני את התנצלותו של אנאן, ואף מציגה בכותרת: **אנאן התנצל שפיקפק בתחקיר צה"ל על האירוע בחוף עזה**. אבל מהטקסט אנו לומדים כי אנאן אינו מאמץ את הגרסה הישראלית אלא אומר "כי יש להמתין עד שישראל תפרסם את הדו"ח הסופי". כלומר, בשונה מהרושם המתקבל מהכותרת, הוא אינו מקבל דווקא את תחקיר צה"ל אלא מבקש לחכות למסקנות הסופיות.⁷

דוגמה לכך שניתן לסקר את הגרסאות הבינלאומיות בצורה מאוזנת המקנה להן מהימנות הופיעה בערוץ 2 בדקה ה-9 של מהדורת ה-17 ביוני. כך הפנה הקריין דני קושמרו את הצופים לכתבה של ענת סרגוסטי:

שלושה עיתונים בריטיים מכובדים מדווחים בשלוש כתבות תחקיר נפרדות על סתירות בממצאי התחקיר הצה"לי. בצה"ל ממשיכים להכחיש כל קשר לאירוע.

גם הכתבה עצמה הבליטה את חשיבותם של העיתונים הבריטיים ואת רצינותו של התחקיר:

שלושה עיתונים בריטיים מכובדים [...] מפרסמים [...] שלוש כתבות תחקיר נפרדות המטילות ספק בבדיקה שערך צה"ל [...] בדקו את רישומי בית החולים [...] תשאלו את נהג האמבולנס שהגיע למקום ואף קיבלו נתונים מעמדת או"ם באזור והגיעו כל אחד מהם בנפרד למסקנה לפיה יש סבירות גבוהה שפגז של צה"ל הוא שפגע בבני המשפחה. המסקנה הזאת נתמכת בבדיקה שערך השבוע מומחה נשק שבא למקום בשם אחד מארגוני זכויות האדם הרציניים בעולם, Human Rights Watch.

זכות התגובה לצה"ל נשמרה גם לראש ועדת הבדיקה האלוף מאיר כליפי אשר המשיך לדבוק בממצאי התחקיר שמנקה את צה"ל מאחריות:

יתר העולם, מי שהאמין לנו ימשיך להאמין לנו, ומי שלא האמין לנו כנראה שלא ימשיך להאמין לנו [כך במקור].

⁷ "הארץ" מביא בכתבה זו את דברי הפקפוק המקוריים של אנאן שאמר כי "לטעון שנמצא מוקש בחוף, זה מוזר".

3. חוף עזה: מדיניות הירי הארטילרי

הרג בני משפחת ע'אליה אמור היה לעורר דיון חשוב אודות יעילותו של הירי הארטילרי, משמעותו המוסרית, ומניעיו הגלויים והסמויים.⁸ סקירה של כלל הכתבות אשר עסקו במדיניות זו מגלה כי הדיון הזה נדחק ברובו המכריע לטורי הפרשנות והדעות, למוספים ולעמודים האחוריים של העיתון, והופיע רק לעיתים רחוקות בעמודי החדשות. כמו-כן, רק לעיתים נדירות הופיע הדיון במדיניות במסגרת של דיון מהותי, בעל השלכות ביטחוניות ומדיניות.

מהי מדיניות הירי של צה"ל לעבר רצועת עזה?

הניסיון ללמוד על מדיניות הירי של צה"ל לעבר רצועת עזה מתוך כלל הכתבות שדנו בהיבטים שונים של הנושא אינו עניין פשוט. במקרים רבים זוכה מדיניות הירי לכינויים והסברים מעורפלים, מהם ניתן ללמוד אולי על מטרתה הכללית, אך לא את פרטיה – כלומר, מה יורים, מתי יורים, על מי יורים וכן הלאה. כך, למשל, מכונה מדיניות זו בשמות כגון "ירי ההרתעה" (ערוץ 2, 10 ביוני, דקה 5), ירי "הרתעתי" ("הארץ", 16 ביוני, **דם ילדים**, חלק ב' עמוד 3) ו"נשק סטטיסטי" ("דיעות אחרונות", 11 ביוני, **אין כיוון**, עמוד ראשון; "מעריב", 11 ביוני, **תסריט ידוע מראש**, עמוד 7). אזכור מפורש לקיומה של מדיניות ברורה בנושא הזה מופיע, בכל תקופת הבדיקה, רק פעם אחת, בכתבתו של בן כספית, **פנקס הטווחים של מזוז**, שהתפרסמה בעמודים 4-5 של מוסף השבת של "מעריב" ב-23 ביוני. על-פי כספית, המדיניות נקבעה כ"מטריית הגנה משפטית":

היום מונח במשרדו של אלוף יואב גלנט, מפקד פיקוד הדרום, מסמך מפורט בחתימת ידו של מזוז ובו הגדרה מדויקת, משפטית, מדודה ויבשה של "שלוש מדרגות הירי הארטילרי" שבהן מאשר היועץ המשפטי לעשות שימוש במקרה של ירי קסאמים. המדרגות, על פי עוצמת הירי וטווחיו, מגדירות גם את השיקולים לעבור ממדרגה למדרגה על פי קצב אש הקסאמים ומספר הנפגעים בצד הישראלי, אם יש. זוהי הנחיה מפורשת של "גבולות מנחים למפקד", שלפיה אמור אלוף גלנט לפעול. הפעלתה של מטריית הרתעה ארטילרית, תוך שמירה על מטריית הגנה משפטית.

היום מונח במשרדו של אלוף יואב גלנט, מפקד פיקוד הדרום, מסמך מפורט בחתימת ידו של מזוז ובו הגדרה מדויקת, משפטית, מדודה ויבשה של "שלוש מדרגות הירי הארטילרי" שבהן מאשר היועץ המשפטי לעשות שימוש במקרה של ירי קסאמים. המדרגות, על פי עוצמת הירי וטווחיו, מגדירות גם את השיקולים לעבור ממדרגה למדרגה על פי קצב אש הקסאמים ומספר הנפגעים בצד הישראלי, אם יש. זוהי הנחיה מפורשת של "גבולות מנחים למפקד", שלפיה אמור אלוף גלנט לפעול. הפעלתה של מטריית הרתעה ארטילרית, תוך שמירה על מטריית הגנה משפטית.

▲ "מעריב", 23.6.2006, עמודים 4-5. מתוך טקסט הכתבה.

⁸ חשוב לציין: האבחנות בסיקור התקשורתי בין שימוש בירי ארטילרי ושימוש בכוח באופן כללי נוטות להיטשטש ולהתערבב זו בזו, ובכל מקרה אינן מובחנות בצורה מדויקת. לכן, הדיון כאן עוסק במדיניות הפעלת כוח ברצועת עזה כתגובה על ירי קסאמים על היבטיה השונים, מדיניות הכוללת שימוש בירי ארטילרי אך אינה מוגבלת אליו.

חריג מבחינה זו הוא דיווחו של הפרשן הצבאי של ערוץ 10, אלון בן-דוד, ב-21 ביוני. בדקה ה-12 של מהדורת החדשות, לאחר שתיאר את האופן בו צה"ל מוציא לפועל סיכול ממוקד, העלה בן-דוד סדרה של שאלות ביקורתיות הנוגעות למדיניות הירי שמפעיל צה"ל ברצועת עזה:

בעזה, אחד האזורים הצפופים ביותר בעולם אין כמעט שטחים ריקים [...] ולכן השאלות הן: האם החימוש שיורה צה"ל מהאוויר ומהיבשה מתאים לסביבה העירונית הצפופה של עזה? [...] האם נעשים כל המאמצים לוודא שאין אזרחים בקרבת המטרה? יש מאמצים כאלה אבל כנראה שהם לא מספיקים בגלל האופי הצפוף של עזה [...]. ושלוש, האם הספק גובר על הרצון לבצע? כלומר, האם כשיש ספק, חשש לפגיעה באזרחים, יש מי שיעצור את הפעולה?

השאלות שמעלה בן-דוד חריגות בתקופת הבדיקה לא רק בשל הנימה הביקורתית הנוקבת העולה מהן, אלא גם בשל העובדה שבן-דוד בוחן את הפעילות של צה"ל מפרספקטיבה אזרחית ולא מבחינת הרווח וההפסד לישראל, כפי שקורה בדרך-כלל.

גם השאלה "לאן צה"ל יורה?" נענית רק בצורה חלקית. הירי הארטילרי אמור להוות תגובה על שיגור קסאמים, ומשום כך הוא מכון אל מה שמכונה "מרחבי השיגור" ("הארץ", 11 ביוני, **כשהקורבנות מכתביים את המדיניות**, עמוד ראשון) או "שטחי השיגור" ("מעריב", 11 ביוני, **הפגז התועה**, עמוד 3; "מעריב", 11 ביוני, **להחליף דיסקט**, חלק ב', עמוד 7), ביטויים אשר אינם מתארים את מידת הסכנה הנשקפת לחיי אזרחים חפים מפשע מירי אל עבר אזורים אלו. המושגים "מרחב" ו"שטח" מצטיירים כאזורים פתוחים, ובעיקר – ריקים מאדם. ואכן, רק כתבות מעטות עסקו בעובדה שהירי מכון אל איזור צפוף אוכלוסין מאין כמוהו. רק כתבה אחת לימדה גם בכותרתה – **מאז צמצום הטווחים נהרגו 14 אזרחים** – על הסכנה הנשקפת לחיי אדם כתוצאה מהשימוש בירי הארטילרי. בטקסט הכתבה, שפורסמה בעמוד 3 ב"הארץ" ב-11 ביוני, נכתב כי:

צה"ל יורה פגזי תותחים לרצועה זה כשבעה חודשים. מאז סוף מארס הקטין הצבא את טווחי הבטיחות לסוללות התותחים מ-300 מטרים לכ-100 מטרים מיישובים פלשתיניים. הפלשתינאים מונים 14 הרוגים שלא היו מעורבים בלחימה כתוצאה מירי פגזי טנקים ותותחים מאז סוף מארס, ובהם שבעת ההרוגים שלשום.

בכל שאר הפעמים נדחק הקשר בין השימוש בירי ארטילרי ובין הסכנה הנשקפת לחיי חפים מפשע לטורי הפרשנות והדעות. על העובדה כי "שטחי השיגור" ו"אזורי השיגור" הם במקרים רבים ישובים של אוכלוסיה אזרחים אנו לומדים רק בעומק הטקסטים המופיעים בעמודים האחוריים ובמוספים. בולטת במיוחד בהקשר הזה היא התבטאות בכיר במטכ"ל – "אחד מעמיתיו של מפקד חיל האוויר" – שהופיעה בטור פרשנות שפורסם בעמוד 5 של עיתון "הארץ", ב-23 ביוני, תחת הכותרת **מקסאם לקסאם שדרות הופכת לשכונת גילה**. הבכיר מודה כי המדיניות בה נוקט צה"ל היא "מתכון בדוק להרג אזרחים":

[...] אחד מעמיתיו של שקדי למטכ"ל אמר אתמול, במבט מפוכח, כי התקלות אינן צריכות להפתיע. ייתכן שמדובר בהצטברות מקרית של אירועים קשים, אולם זו אינה משנה את המציאות. צה"ל מנהל "לחימה מנגד", מתקפה אווירית מרחוק, נגד חוליות הפועלות בחסות השטח הבנוי; זהו מתכון בדוק להרג אזרחים [...].

אך אחד מעמיתיו של שקדי למטכ"ל אמר אתמול, במבט מפוכח, כי התקלות אינן צריכות להפתיע. ייתכן שמדובר בהצטברות מקרית של אירועים קשים, אולם זו אינה משנה את המציאות. צה"ל מנהל "לחימה מנגד", מתקפה אווירית מרחוק, נגד חוליות הפועלות בחסות השטח הבנוי; זהו מתכון בדוק לודג אזרחים, אף שלא תמיד במספרים הגדולים של הימים האחרונים.

דיווח מוצנע של סכנה הנשקפת לח"י אדם, "הארץ", 23.6.2006, עמוד 5.

מתוך טקסט הכתבה

גם מהטור הפרשני המוצנע, בעמוד 7 של "מעריב" ב-11 ביוני, תחת הכותרת **תסריט ידוע מראש**, אפשר היה ללמוד כבדרך אגב על "אלפי פגזים" שצה"ל כבר ירה לעבר הרצועה:

כאשר ישראל החליטה להשתמש בירי תותחים לעבר רצועת עזה בתגובה לשיגור הקסאמים היה ברור כי במוקדם או במאוחר ייפגעו גם חפים מפשע. מה שמפתיע זה רק שאסון מצמרר כמו ביום שישי לא התרחש עד עתה, למרות שצה"ל ירה אלפי פגזים לעבר האיזור הצפוף ביותר בעולם.

גם במהדורות החדשות בטלוויזיה עולה המידע אודות הסכנה הנשקפת לח"י אזרחים רק כבדרך אגב, בעומק כתבות העוסקות בנושאים אחרים. כך למשל, במהלך כתבה של ויקו אטואן, ששודרה בדקה 9 של מהדורת ערוץ 1 ב-10 ביוני, תיאר עטה ע'אליה, דודם של הפצועים, את הסכנה לה נתונים אזרחי עזה:

ויקו אטואן: אתה מבית לאהיא?

עטה ע'אליה: כן.

ויקו אטואן: וכל הזמן יש ירי, גם [של] רקטות קסאם וגם [של] צה"ל? כל הזמן אתם מרגישים את זה?

עטה ע'אליה: אנחנו באמצע, אנחנו באמצע.

ויקו אטואן: באמצע מה?

עטה ע'אליה: [...] בא קסאם אליך, והם עושים על קסאם גם, אתה זורק הם זורקים; אנחנו באמצע, משאירים את הכל ובורחים.

במקרה אחר ציין ניר דבורי לקראת סופה של כתבה ששודרה בדקה 9 של מהדורת החדשות של ערוץ 2 ב-10 ביוני כ:

מה שהיה פעם ההתנחלות דוגית זה עכשיו אזור הלחימה. מכאן, מאחורי הדיונה הזאתי [כך במקור], מתבצע מרבית ירי הקסאם. אבל יש כאן גם מאות פלסטינים שגרים כאן, ומוצאים עצמם בני ערובה גם בידי הפגזות צה"ל, גם בידי חוליות יורי הקסאם.⁹

חשוב עם זאת לציין כי כותרת המהדורה, **בחמאס שוברים את ההודנה ומגיבים בירי של יותר מעשרים רקטות קסאם**, ודברי ההפניה לכתבה – "ואחרי התקרית, יממה של אש לעבר יישובי הנגב המערבי, יותר מעשרים רקטות קסאם ועוד פצצות מרגמה ששוגרו, לראשונה מזה זמן רב, דווקא בידי אנשי חמאס" – עסקו רק באיום על אזרחי ישראל.

בראיון שערך רוני דניאל, הפרשן הצבאי של ערוץ 2, עם מפקד אוגדת עזה, תת-אלוף אביב כוכבי, ב-10 ביוני, למחרת מותה של משפחת ע'אליה, קשה להבין לאן בעצם ירו תותחי צה"ל, ומה נחשב, בעיני כוכבי, כ"שטח פתוח":

דניאל: אביב, אתם יודעים כבר מה קרה שם? מי ירה לשם?

כוכבי: אין לנו עוד תשובות סופיות. צריך לזכור, ראשית, שהמרחב המדובר הוא מרחב שממנו הפלסטינים יורים קסאמים מזה חודשים רבים [...] ולכן, מזה חודשים, אנחנו משיבים לשם באש. כך קרה גם הפעם. אגב, מדובר על מטרה בשטח פתוח לחלוטין וידועה כמטרה שאליה חודשים רבים אנחנו יורים.

דניאל: אני רוצה להבין, לשם ירו התותחים? לא לחוף הים ששם היתה המשפחה?

כוכבי: שטח פתוח, התותחים ירו למטרה וכנראה גם פגעו בה לא רע, למטרה שממנה פעמים רבות ארגוני הטרור יורים משם קסאמים.

⁹ חשוב עם זאת להבהיר את ההקשר הרחב בו נאמרו הדברים. כתבתו של דבורי סיכמה את תקריות האש שהתחוללו ביממה שחלפה מאז מותה של משפחת ע'אליה משני צדי הגבול. במהלך הכתבה תאר דבורי אירוע בו נפגעה משפחה פלסטינית מקסאם שנורה מתוך הרצועה אל עבר ישראל. בשלב זה של חקר השתלשלות האירועים שהביא למותה של משפחת ע'אליה עלתה הסברה כי המשפחה נהרגה על-ידי קסאם פלסטיני. למעשה, בראיון שערך רוני דניאל עם מפקד אוגדת עזה ואשר שודר מיד לפני כתבתו של ניר דבורי מציג כוכבי סברה זו כאחד משני כיווני החקירה המרכזיים. ולכן, למרות התייחסותו של דבורי לסכנה הנשקפת לחיי אזרחים פלסטיניים הרי שבקונטקסט רחב יותר של המהדורה אזכור זה לא רק מובלע, אלא אחריותו של צה"ל לסכנה זו מובלעת ומטושטשת עוד יותר.

חילופי הדברים האלה מטרידים עוד יותר על רקע המידע המופיע בכתבה שפורסמה ב-11 ביוני, בעמוד 2 של "ידיעות אחרונות", תחת הכותרת **משפחה נמחקה**, אשר ממנה אנו לומדים על השימוש השגרתי שעושות משפחות פלסטיניות בחוף הים "מדי יום שישי":

האסון של משפחת ראליה החל בבילוי שגרתי על שפת הים. מדי יום שישי מבליים מאות מתושבי צפון רצועת עזה בחוף הים של בית להייה. ההפצצות של צה"ל בשטחים הפתוחים שבחוף כבר הפכו לחלק משגרתי החיים, והן אינן מונעות מהתושבים להגיע לשפת הים.

לפחות במקרה הזה, אם כן, "המרחב המדובר" הוא "שטח פתוח" רק בהגדרה צרה ופורמלית במיוחד.

יוצאת דופן מבחינה זו היא הביקורת הנוקבת שנמתחה על צה"ל בכותרות העמוד הראשי של "ידיעות אחרונות" ב-22 ביוני. ב-21 ביוני ירה צה"ל טילים לעבר מכונית של מבוקשים באזור חאן יונס שברצועת עזה. שני אזרחים פלסטיניים חפים מפשע נהרגו במהלך פעולה זו. הכותרות הראשיות שהופיעו ב"ידיעות אחרונות" למחרת לימדו על כשלים חמורים בצה"ל:

גוברת הביקורת על צה"ל בעקבות הריגת אזרחים פלסטינים (כותרת גג).

סיכול לא ממוקד (כותרת ראשית).

טיילי חיל האוויר מחטיאים: 31 אזרחים פלסטינים, בהם 11 ילדים, נהרגו ברצועה בתוך חודש * קצין בכיר: בקרוב נעבור לתחמושת מדויקת יותר ובינתיים נגביל התקיפות (כותרת משנה).

לעיתים נדירות בלבד נמתחת ביקורת כה נוקבת על צה"ל בכותרות העמודים הראשיים, קל וחומר בנושא של הרג אזרחים פלסטיניים חפים מפשע.¹⁰ כותרות אלו הגיעו לאחר ארבעה מקרים נוספים, שהתרחשו בעשרת הימים שלפני ה-22 ביוני – בהם נהרגו אזרחים פלסטיניים בניסיונות כושלים של צה"ל לבצע סיכול ממוקד. מעניין, עם זאת, שבאותו העיתון ממש מופיעות הכותרות העוסקות באירוע בחוף הים – כותרות המיישרות קו עם עמדת צה"ל:

"אבא נגע במשהו ואז היה פיצוץ" (כותרת).

כך סיפרה הצעירה אילהאם ראליה המאושפזת בביה"ח איכילוב * ועדת החקירה הצבאית: שני הרסיסים שבדקנו לא שייכים לפגז בקוטר 155 מ"מ, ייתכן שמדובר במטען פלסטיני או בנפץ ישרן (כותרת משנה).

¹⁰ כפי שעולה מדו"חות "קשב" "שקט, מתנתקים" (אוגוסט, 2005) ו"מכירת חיסול" (מרץ, 2006).

האבחנה שעושה העיתון בין מותם של האזרחים בכותרות הקודמות, ובין מותם של בני משפחת ע'אליה, נובעת מהפער בעמדת צה"ל. הכותרות הביקורתיות עוסקות באירועים שצה"ל כבר לקח עליהם אחריות, כלומר, הביקורת הופיעה רק לאחר לקיחת האחריות על-ידי הצבא. בהמשך נראה כי סיקור מותם של 19 האזרחים בבית-חאנון, ב-8 בנובמבר, מעלה תמונה דומה.

"בצמרת מערכת הביטחון אין תמימות דעים באשר למדיניות הדרושה מול המשך ירי הקסאם"¹¹

באופן כללי, ירי הפגזים מוצג באמצעי התקשורת כאמצעי להפסקת ירי הקסאמים. כפי שניסחה זאת כותרת שהופיעה בעמוד 5 של "מעריב" ב-22 ביוני: **המטרה בצה"ל: אפס קסאמים**. כותרות ראשיות רבות, במהלך התקופה, הוקדשו למטרה הזו – תוך הבלטה של סבל התושבים בשדרות והנגב המערבי:

עשרות רקטות קסאם נפלו בדרום, אזרח נפצע קשה; זעם רב אצל התושבים בשדרות
(ערוץ 1, 11 ביוני, מכתרות מהדורת החדשות).

גשם של קסאמים על העיר המוכה – זעקת שדרות ("מעריב", 12 ביוני, כותרת ראשית, עמוד ראשון).

שדרות תחת מתקפה 35 קסאמים, אזרח נפצע קשה ("ידיעות אחרונות", 12 ביוני, כותרת גג, עמוד ראשון).

שביתת רעב נגד הקסאם ("מעריב", 12 ביוני, עמוד 2).

100 קסאמים בשבוע אחד ("מעריב", 16 ביוני, עמוד 5).

ממחר סוגרים את שדרות (ערוץ 2, 18 ביוני, מכתרות מהדורת החדשות).

סוגרים את העיר ("מעריב", 19 ביוני, כותרת ראשית, עמוד ראשון).

אחרי 1081 קסאמים, 5 הרוגים ועשרות פצועים תושבי שדרות יוצאים למלחמה ("ידיעות אחרונות", 19 ביוני, כותרת גג, עמוד ראשון).

עיריית שדרות: העיר תושבת, הכניסות ייחסמו ("הארץ", 20 ביוני, עמוד 3).

שדרות הושבתה אבל נפתחה בצהריים (ערוץ 10, 20 ביוני, מכתרות המהדורה).

שדרות: אחרי ההחשכה – צעדת מחאה לירושלים ("מעריב", 21 ביוני, הפניה מעמוד ראשון).

¹¹ כשהקורבנות מכתבים את המדיניות, "הארץ", 11 ביוני, מאמר פרשנות, עמוד ראשון.

בולטות לא פחות היו כותרות בהן צוטטו בכירים במערכת הצבאית והמדינית אשר איימו בהסלמת השימוש בכוח נוכח ירי הקסאם המתמשך והצורך להגן על אזרחי ישראל:

גורם ביטחוני: פיגוע חמאס יכול להביא לחיסול בכיריו ("מעריב", 11 ביוני, עמוד 7).

פרץ: אם יימשך הירי, נפסיק לנהוג באיפוק ("הארץ", 13 ביוני, עמוד 6).

פרץ הביע צער על פגיעה באזרחים, אך אמר שהפעולה מוצדקת: סיכלנו ירי קטיושות ("הארץ", 14 ביוני, עמוד ראשון, כותרת גג).

הקסאמים פגעו בשדרות גם בזמן ביקורו של הנשיא; פרץ: אנחנו בהחלט מתכוונים להפסיק את ירי הרקטות לכיוון ישראל (ערוץ 2, 19 ביוני, מכתרות המהדורה).

אולמרט איים להחריף את המאבק בארגוני הטרור: "ננקוט צעדים קשים ומכאיבים ביותר" ("הארץ", 21 ביוני, עמוד ראשון, כותרת משנה).

ביקורת על פרץ בוועדת חו"ב; פרץ: אם הירי יימשך נגיב ("הארץ", 20 ביוני, עמוד 3).

פרץ החליט: ראשי החמאס על הכוונת ("מעריב", 21 ביוני, עמוד ראשון, כותרת ראשית).

על אף הפגיעה באזרחים הצהיר אולמרט: הסיכולים יימשכו – החיים בשדרות חשובים יותר ("מעריב", 23 ביוני, עמוד 2, כותרת משנה).

במקרים מסוימים, הוצגה מצוקת התושבים בדרום כסוג של הצדקה לפגיעה בפלסטינים חפים מפשע. כך, לדוגמה, לאחר הריגתם של שמונה אזרחים, לימדה הכותרת הראשית של "מעריב" מה-14 ביוני – **החיסול מנע שיגור קטיושות לאשקלון**. כותרת נוספת, המופיעה בעמוד 2 של גיליון זה, מתארת את מותם של שמונת האזרחים הפלסטיניים במילים: **שילמו את מחיר הקטיושות**. כותרת הגג בעמוד הראשי של "הארץ", מה-14 ביוני, מביאה מדברי שר הביטחון עמיר פרץ, הקושר בין הרג אזרחים ובין סיכול ירי הקטיושות: **פרץ הביע צער על הפגיעה באזרחים, אך אמר שהפעולה מוצדקת: סיכלנו ירי קטיושות**. גם הכותרת הראשית של "ידיעות אחרונות" מה-14 ביוני – **סיכלו שיגור טיל והרגו 8 אזרחים** – קושרת בין ירי הקסאמים ובין מותם של חפים מפשע.

על רקע הצגת הדברים הזו בכותרות עמודי החדשות, מציגים טורי הפרשנות והעמודים האחוריים תמונה אחרת לגמרי. שם, השאלה "האם מדיניות הירי הארטילרי של צה"ל אפקטיבית?" נענית דווקא בשלילה. כך למשל, עמוק בטקסט של כתבה שפורסמה ב-16 ביוני, בעמודים 6-7 של מוסף השבת של "ידיעות אחרונות", תחת הכותרת **"כמה עולה שקט?"** נכתב כי "הירי הארטילרי על רצועת עזה היה שנוי במחלוקת מן הרגע שבו הפך להיות כלי תגובה שגרתי לאחר ההתנתקות" וכן כי צה"ל עושה בו שימוש לא כל-כך מפני שהוא יעיל, אלא בעיקר מכיוון שהוא מפחיד:

הצידוק היחיד של הצבא לשימוש המופרז הזה באש לא מדויקת הוא שיש לה אפקט מרתיע. כך לפחות טוען מודיעין פיקוד דרום.

זהו אינו המקרה היחיד שבו מודה גורם מתוך צה"ל כי השימוש בירי בארטילרי אינו מיועד למלחמה בקסאמים, אלא יותר לצרכים של מראית עין, או, כפי שעולה מכתבת הצבע **דם ילדים** שהתפרסמה בחלק ב' של גיליון השבת של עיתון "הארץ" ב-16 ביוני, לצרכים של "הפחדה כללית". כך מנסח זאת "קצין בכיר" לקראת סופה של הכתבה, במשפט שאף הודגש באופן גרפי: "ירי התותחים אולי לא פותר את הבעיה, אבל מבחינת אנשי שדרות, זה המעט שאנחנו חייבים להם".

▶ סיקור מוצנע של מטרת השימוש בירי ארטילרי "הארץ", 16.6.2006, חלק ב', עמוד 3.

▼ מתוך הכתבה.

"ירי התותחים אולי לא פותר את הבעיה, אבל מבחינת אנשי שדרות, זה המעט שאנחנו חייבים להם", אומר קצין בכיר

טור פרשני שכותרתו **תסריט ידוע מראש** אשר הוצנע בעמוד 7 של גיליון "מעריב", מה-11 ביוני, מעלה את האפשרות שצה"ל יודע היטב כי הנשק הארטילרי אינו יעיל:

יש לבחון את התבונה בשימוש שנעשה בירי ארטילרי. או חוסר התבונה. במיוחד לאור העובדה שממילא ירי התותחים לא מסוגל לשתק את הקסאמים, כפי שגם מוכיחים אפילו המחקרים הצבאיים.

▶ "מעריב", 11.6.2006, עמוד 7.
▼ מתוך טקסט הכתבה.

לאור מימדי האסון והנזק ההסברתי הכבד שנגרם לישראל, שהיה צפוי, יש לבחון את התבונה בשימוש שנעשה בירי ארטילרי. או חוסר התבונה. במיוחד לאור העובדה שממילא ירי התותחים לא מסוגל לשתק את הקסאמים, כפי שגם מוכיחים אפילו המחקרים הצבאיים.

כל המידע הזה הגיע לטורי החדשות בעיתונות הכתובה רק פעמיים בכל התקופה הנדונה, ורק במקרה אחד זכתה להבלטה בכותרת: ב-11 ביוני פורסמה ב"ידיעות אחרונות" כתבה בעמוד 2, תחת כותרת שציינה בצורה עובדתית כי **פרץ שוקל להפסיק לחלוטין את הירי הארטילרי**. מהכתבה אפשר היה ללמוד כי פרץ "העלה ספקות בדבר נחיצותו". הודאה חותכת בדבר חוסר יעילותו של הירי הארטילרי פורסמה בכתבה חדשותית אחת בלבד, אך גם היא לא הגיעה לעמודים הראשיים של העיתון. בעמוד 7 של גיליון "מעריב" מה-11 ביוני דווח בכותרת כי **למרות ההפצצות בעזה: ירי הקסאמים לא פחת ובכותרת המשנה:**

מנתונים שהצטברו בצה"ל עולה: מספר רקטות הקסאם שנורו על ישראל לא השתנה בהשוואה לינואר – למרות ירי התותחים הכבד לעבר רצועת עזה * קצין בכיר: "סתם מבזבזים את כספי המדינה"

בטקסט נכתב כי על-פי הודאות מפורשות של צה"ל מספר הקסאמים המשוגרים לעבר ישראל עולה למרות הירי הארטילרי:

כך למשל בחודש מאי, שכלל הפגזות רבות של צה"ל, נורה מספר זהה של קסאמים לזה של חודש ינואר האחרון – 80 רקטות – על אף שבתקופה היא כמות ההפגזות הייתה קטנה יותר.

בהמשך, מודה הקצין הבכיר המצוטט בכותרת המשנה כי לא רק שהירי הארטילרי אינו אפקטיבי, אלא גם לא תורם לביטחון:

"אנחנו יורים מאות פגזים מדי יום לשטחים פתוחים ברצועה, וזה בוודאי לא תורם לביטחון המדינה [...] מדובר בבזבז אדיר של כספי המדינה".

▲ "מעריב", 11.6.2006, עמוד 7. באופן חריג דיווח על חוסר יעילותו של הירי הארטילרי מגיע למיקום בולט.

חריג בהקשר זה הוא הראיון שערכו רביב דרוקר ועופר שלח במהדורת "שישי", ששודרה ב-16 ביוני, עם שר המשפטים דאז חיים רמון. הראיון הוקדש, ברובו המכריע, לאי-היעילות של המלחמה בקסאמים באמצעות ירי פגזים וטילים. בתגובה לדבריו של רמון, בדקה ה-21, כי מאז ההתנתקות "יכולת התגובה שלנו היום לגבי עזה היא הרבה יותר משמעותית, היא הרבה יותר חזקה" מפנה דרוקר את רמון ואת הצופים ל"קליפ קצר על כל המקרים שהיו בעבר, ההבטחות הנה זה עכשיו אנחנו מפסיקים, אנחנו הורגים משגרי קסאמים" המוכיח כי בכל פעם שישראל תוקפת בעזה מספר הקסאמים עולה.

הקליפ סוקר שלושה מבצעים של צה"ל ברצועה ומוכיח כי לאחר כל אחד מהם, מספר ירי הרקטות ששוגרו לעבר ישראל עלה בצורה דרסטית. כך, לפני מבצע "מגן קדמי" של צה"ל, שנערך ביוני 2004 ושבהמלכו נהרגו 46 פלסטינים, נורו לעבר ישראל 148 קסאמים ונהרגו שני ישראלים; בחודשיים לאחר מכן נורו 414. כך גם במבצע "ימי תשובה" שנערך בספטמבר 2004, ובמהלכו נהרגו 130 פלסטינים. לפני המבצע נורו לעבר ישראל 197 קסאמים אשר הרגו שני אזרחים ישראליים; בחודשיים לאחר מכן נורו 620. לבסוף, לאחר מבצע "שמיים כחולים" שערך צה"ל בדצמבר 2005 וממנו נהרגו חמישה פלסטינים נורו 84 רקטות בחודש ואילו לפניו – 60.

▲ ערוץ 10, 16.6.2006, מתוך הקליפ ששודר במהדורת "שישי"

בראיון שנמשך לאחר שידור הקליפ תבע עופר שלח תשובות מרמון אודות האפקטיביות של מדיניות הירי ברצועת עזה:

שלח: אלף, אנחנו רואים שזה לא עובד חיים רמון, ובית [...] האם התגובה התוקפנית הזאת בסופו של דבר לא מאיצה את היום שבו החמאס יחזור לגמרי למעגל הלחימה [...]?

בתשובתו, מודה רמון כי לא ניתן להפסיק לחלוטין את ירי הקסאמים ולהבטיח "שקט מוחלט"; עוד עולה מדבריו כי מטרת הירי לעבר רצועת עזה היא ממילא לא השגת שקט, אלא החדרת פחד ביורי הקסאמים והפגנת עוצמתם של צה"ל ומדינת ישראל:

רמון: אני לא נכנס עכשיו לאיזושהי הבטחה שיש שקט מוחלט אבל באמת כל יורה קסאם נמצא בחרדה לחייו ובצדק. מדי יום ביומו נהרגים, אנחנו פוגעים ביורי קסאם, אנחנו מפעילים עוצמות.

במילים אחרות, לא רק שאין "תמימות דעים באשר למדיניות הדרושה מול המשך ירי הקסאם", אלא שניתן כמעט לומר כי ישנה תמימות דעים באשר לחוסר יעילותו של הירי הארטילרי. עם זאת, כפי שראינו, תמימות דעים זו מסוקרת בשוליים בלבד.

בשוליים בלבד מסוקרת גם האופציה המדינית כ"תגובה" לירי הקסאם. האפשרות לנהל משא ומתן עם הפלסטינים בכלל, ובדרך לעצירת ירי הקסאם בפרט, עולה בדרך-כלל בטורי הפרשנות והדעות, ושם עולה גם הביקורת על כך שהדרג המדיני אינו מעוניין במשא ומתן כזה. כך, למשל, בטור דעה שהתפרסם בעמוד 5 של מעריב ב-11 ביוני, תחת הכותרת **אנחנו חייבים להתעורר**, שואל הסופר דויד גרוסמן האם כעת, לאחר שהרמטכ"ל "הורה [...] להפסיק את אש התותחים ללילה אחד [...] אולי ראוי להכריז כעת דווקא על הפסקת אש מוחלטת, ועל קריאה למשא ומתן בלי תנאים מוקדמים?" בשורות הסיכום של מאמר המערכת של עיתון "הארץ", שהתפרסם ב-11 ביוני תחת הכותרת **דילמות תחת אש**, נכתב כי "שיקולים טקטיים [...] לא יכולים לבוא במקום חשיבה מרחיקת ראות. ולו רק בשל כך יש לתמוך במאמצים לחידוש השיח המדיני מול הרשות הפלשתינית". במאמר מערכת אחר של עיתון "הארץ", אשר הופיע ב-22 ביוני ההצעה לנהל מו"מ אף הגיעה לכותרת שקראה **לדבר במקום לירות**. ב-18 ביוני בחלק ב' של עיתון "הארץ", בטור פרשני שכותרתו **עשינו בווז לחמאס** שאל צבי בראל "האם יש הכרח להמתין עד שאחרון חברי הכנופיות מחליט להניח את נשקו כדי לשאת ולתת עם מי שכבר עכשיו מוכן לדבר על הפסקת אש?" ומשיב: "השאלה מיותרת".

חלופת המשא ומתן הגיעה לעמודי החדשות במקרים נדירים עוד יותר. כך למשל, תחת הכותרת **פרס: "מה קרה? קסאמים שמאסמים!"** שהתפרסמה בעמוד 3 של "הארץ", ב-20 ביוני נכתב כי:

בשיחה עם כתבים אמר פרס כי לצד שינוי הגישה הנדרש יש לנקוט מול ירי הקסאמים שורה של אמצעים מדיניים וצבאיים הכוללים גם יכולת איפוק.

גם הסיקור הטלוויזיוני מיעט להתייחס לאופציה המדינית. בדקה ה-19 של מהדורת החדשות של ערוץ 2 ששודרה ב-14 ביוני מובאים דבריו של יוסי ביילין הטוען כי ניסיון העבר מוכיח כי שימוש בכוח אינו פותר את הבעיה:

מישהו מציע לסגור את חשמל, מישהו מציע לסגור את המים, מישהו מציע להכות בהם כך או אחרת; כל ההצעות האלו כבר היו מול לבנון, ומול מצרים ומול ירדן והם לא עזרו עד שהיתה הפסקת אש.

דיון משמעותי ובולט באופציה המדינית הופיע בדקה ה-7 של מהדורת "שישי" ששודרה בערוץ 10 ב-23 ביוני. עופר שלח ורביב דרוקר שאלו את הפרשן הצבאי של הערוץ, אלון בן-דוד, על קיומה של אופציה כזו. משיחה זו ניתן היה ללמוד כי לא רק ש"אין פתרונות" לעניין הקסאמים אלא שהאופציה המדינית כלל אינה נשקלת בדרגים המדיניים:

שלח: האם התוצאות של השבועות האחרונים, עצם העובדה שיש הרבה מאד קסאמים מצד אחד, מצד שני הפגיעות באוכלוסייה אזרחית, האם זה מביא מישהו במטכ"ל לחשוב אחרת, על מדיניות אחרת?

בן דוד: חושבים כל הזמן אבל אין פתרונות; כלומר, אין פתרונות לנושא הזה של הקסאם ויש להם קושי אמיתי להודות בעובדה שאין פתרון. צבא לא מסתדר עם נושא שאין לו פתרון, הם רוצים למצוא פתרון בכל מחיר. התקיפות האוויריות בסה"כ זכות לתמיכה יחסית רחבה כי זה האמצעי יחסית הכי נוח. ברור שכולם מתוסכלים מזה.

[...]

דרוקר: אבל האם יש מישהו שמה שבא ואומר את מה שאומרים לנו מתחילת האינתיפאדה, [ש]לוחש שהפיתרון הוא פיתרון מדיני בכלל, או שזה בכלל לא על הפרק?

בן דוד: לא, אני לא חושב שזה על הפרק; אני לא חושב שמישהו מנתח את הסיטואציה כאילו יש איזשהו פרטנר כרגע שאנחנו רק צריכים לדבר איתו והכל ייפתר. אני חושב שיש בצבא יותר מידי אנשים שמשוכנעים שצריך להילחם בחמאס, ואני חושב שהדרג המדיני הבתול שלנו, גם ראש הממשלה וגם שר הביטחון, יצטרכו בתקופה הקרובה לנהל את הצבא קצת יותר מקרוב כי הצבא צריך את זה.

4. בית-חאנון: טעות או סיפור ידוע מראש?

השוואת הסיקור של ההרג על החוף בעזה לסיקור ההרג בבית-חאנון מעלה תמונה מורכבת ומעניינת. בסיפור בית-חאנון, כאשר צה"ל קיבל עליו את האחריות לאירוע, הגיעה הביקורת על הירי הארטילרי לקדמת עמודי החדשות. כך, למשל, אמרה כותרת שפורסמה בעמוד 2 של "ידיעות אחרונות", ב-9 בנובמבר: **ביקורת בצה"ל: "ירי ארטילרי קבוע הוא מעשה ייאוש"**.

▲ דיווח ביקורתי בולט על השימוש בירי ארטילרי, "ידיעות אחרונות", 9.11.2006, עמוד 2.

בטקסט נכתב:

קצינים בכירים בצה"ל הציעו אתמול להפסיק לחלוטין את הירי הארטילרי לתוך הרצועה מכיוון שאינו אפקטיבי מבצעית נגד משגרי רקטות הקסאם ובעל סיכון רב לפגיעה בחפים מפשע [...] הרמטכ"ל הקודם, משה בוגי יעלון, התנגד לו נמרצות, ורק בתקופתו של הרמטכ"ל הנוכחי, דן חלוץ, החל השימוש בפגזים למרחבי השיגור, שבועות לאחר הנסיגה מרצועת עזה.

בעמוד 2 של "מעריב" באותו יום, הופיע טור פרשנות של פליקס פריש, תחת הכותרת **לא לומדים מטעויות**, בו נכתב כי:

אפילו אחרי שהצבא הוכיח לעצמו בתחקירים נוקבים שהתועלת בירי התותחים היא לכל היותר נמוכה מאוד והסיכון גבוה. הוא פשוט מסרב ללמוד פעם אחר פעם [...] תת-אלוף משה (צ'יקו) תמיר, הגיע לרצועת עזה ועצר את הירי כמעט לחלוטין, בדיוק בשל אותה סיבה – הוא אינו אפקטיבי.

▲ דיווח ביקורתי בולט על השימוש בירי ארטילרי, "מעריב", 9.11.2006, עמוד 2.

כתבה של שלומי אלדר על הנושא פתחה את מהדורת החדשות של ערוץ 10 ב-8 בנובמבר, והסתיימה במילים:

תוצאות הפגיעה הקשה היום בבית-חאנון לא צריכות להפתיע איש, הכתובת הייתה כתובה על הקיר. מזה זמן רב נוקט צה"ל במדיניות של הפגזת, מה שמכונה, אתרי שיגור. ירי מאסיבי של פגזים לעבר אתרים שאפשר שמהם יורים רקטת קסאם. אבל הסיכוי שיורה רקטת קסאם ייפגע מפגז כלשהו שואף לאפס מול הסיכוי סיכון שייפגעו אזרחים.

שתי נקודות מבט עלו לדיון בסיקור האירוע בבית-חאנון: האחת האשימה את ישראל בליבוי מעגל הדמים על-ידי ההפגזה. השנייה האשימה את הפלסטינים בליבוי. נקודת המבט הרואה בישראל אחריות הגיעה פעמים ספורות בלבד לקדמת הסיקור החדשותי. כך למשל דיווח יואב לימור במהדורת ערוץ 1 של ה-8 בנובמבר על מעגל האלימות, בו שותפה גם ישראל:

דיברנו על פיגועי נקמה שזה החשש העיקרי. אז הפלסטינים, כך עולה גם מהמודיעין, רוצים להוציא פיגוע כמה שיותר מהר וכמה שיותר כואב. הערב הזה 14 התרעות חמות לפיגועים [...] והחשש הוא שחמאס, שנמנע מפיגועי נקמה בשנה האחרונה יחזור למסלול הזה, מה שמבטיח כמובן סיכולים מהצד השני – עוד דם והעמקת הדרך ללא מוצא, חיים, שאנחנו נמצאים עמוק עמוק בתוכה.

באופן דומה, כתבה סימה קדמון בטור פרשנות בעמוד 5 (עם הפניה מהעמוד הראשון) של "ידיעות אחרונות" מה-9 בנובמבר, תחת הכותרת "**לא מאופסים**":

השאלה היא אם מה שנעשה היום ברצועת עזה הוא התשובה. האם התותחים של אתמול הם לא הפיגועים של היום והטילים של מחר. האם אין שום דרך אחרת. האם אנחנו משוכנעים שאין לנו עם מי לדבר שם, ואולי גם להם שם אין עם מי לדבר כאן.

תושב שדרות מצוטט בעמוד 5 של ה"הארץ" של אותו יום מתייחס גם הוא למעגל הדמים:

תושב העיר: כשיש פאשלה בעזה אנחנו מתכוננים למטח קסאמים.

אבל גם הכותרות האלה, ועוד כמה דומות להן, נבלעו בסופו של דבר בתוך מסגור אחר לחלוטין – האירוע הוא טעות, והאשמים האמיתיים הם הפלסטינים. רוב הסיקור של האירוע בבית-חאנון התמקד בטענה כי מדובר בטעות תמימה, שעליה מיהרו האחראים – ראש הממשלה ושר הביטחון – להתנצל:

אולמרט ופרץ: מצטערים ("מעריב", 9 בנובמבר, כותרת ענק עמוד ראשון).

טעות דמים ("ידיעות אחרונות", 9 בנובמבר, עמוד ראשון).

אולמרט ופרץ הביעו צער; הירי הארטילרי הופסק ("הארץ", 9 בנובמבר, עמוד 4).

הטעות שהרגה 18 חפים מפשע ("ידיעות אחרונות", 9 בנובמבר, עמוד 2).

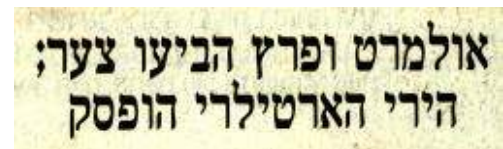
בישראל מתנצלים וחוקרים את האירוע (ערוץ 1, 8 בנובמבר, כותרת בפתיח המהדורה).

"ידיעות אחרונות", 9.11.2006, עמוד ראשון.

"מעריב", 9.11.2006, עמוד ראשון.

"הארץ", 9.11.2006, עמוד 4.

"ידיעות אחרונות", 9.11.2006, כותרת הפרוסה על עמודים 2-3.

הבלטת הטעות וההתנצלות יוצרת את הרושם שמדובר במקרה בודד ונקודתי, שאינו פועל יוצא של מדיניות מתמשכת. הצגה כזו של האירוע מנתקת אותו ממסגרת מדינית רחבה ומגדירה אותו כאירוע מקרי, נטול הקשר ובוודאי לא חלק מתופעה.

למעט הערה אגבית אחת בערוץ 10, לא הופיעה במהדורות החדשות בטלוויזיה ביקורת על הצגת האירוע כ"טעות" או "תקלה". בעיתונים נדחקה הביקורת, ברוב המוחלט של המקרים, לשולי הסיקור. פעמים ספורות בלבד הובלטו הפניות לביקורת בעמוד הראשון, אולם הביקורת עצמה הופיעה בעומק הטקסטים בפנים העיתון וללא כותרת. פעמיים בלבד הובלטה הביקורת עצמה בעמוד הראשון. כך לדוגמה, ב-9 בנובמבר כתב יהונתן גפן בטור פרשנות ב"מעריב" בהפניה בעמוד הראשון:

כשאנחנו הורגים 19 אזרחים ברצועת עזה, תשעה מהם ילדים קטנים, אנחנו קוראים לה "תקרית בית חנון", למרות שמדובר בטבח לכל דבר. הווירוס של הלשון. דובר צה"ל מתנצל, אבל גורמים אחרים בצבא מאשימים את התותחים ש"אחד מהם סטה מנתיבו".

כאמור, ביקורות נרחבות ומפורטות מסוג זה נדחקו לרוב למוספי הדעה. כך למשל כותב יובל אלבשן בחלק ב' של "מעריב", ה-12 בנובמבר תחת הכותרת **לא למדנו כלום:**

מאיזו מדיניות-על נגזרה ההחלטה לצאת למבצע הזה? מה היו יעדיו? איזו תוכנית גדולה הוא אמור היה לקדם? [...] במקום לדון בשאלות האלה, אנו מאפשרים למנהיגות שלנו לברוח, כרגיל, לדיונים הטכניים: האם התותח סטה, או שמא התותחן סטה. האם זו טעות במכ"ם של הסוללה, או שמא זה באג במחשב שלה. האם זו אשמת האוגדונר החדש, או שמא זו ירושת קודמו. ומיד צצים יועצי התקשורת של הקברניטים, שמכתיבים לנו את הריטואל הקבוע: ראש הממשלה מתנצל, ושר הביטחון מקפיא את המשך הפעולה, והרמטכ"ל ממנה צוות בראשות אלוף שיבדוק מה קרה, ותוך עשרים וארבע שעות יתקן את הדרוש תיקון, ועולם כמנהגו נוהג.

ביקורת דומה נכתבה על ידי גדעון לוי בעמוד הראשון של חלק ב' של "הארץ" באותו היום:

20 תושבי בית חנון נהרגו בכוונה תחילה. אין כל דרך אחרת לתאר את נסיבות הריגתם. מי שזרק גפרורים בוערים לתוך יער, אינו יכול לטעון שלא התכוון להעלותו באש, ומי שמפגיז בתותחים שכונות מגורים, אינו יכול לטעון שלא התכוון להרוג תושבים תמימים. צריך לפיכך מידה רבה של עזות מצח וציניות כדי לטעון שצה"ל לא התכוון להרוג בתושבי בית חנון. גם אם הייתה תקלה באיפוס הכוונות או ברכיב המכ"ם, טעות בהזנת הנתונים או טעות אנוש, העובדה הניצחת, המכרעת, המזעזעת, היא שצה"ל מפגיז תושבים חסרי ישע. גם פגזים שמכוונים לכאורה למרחק של עד 200 מטר מבתיים, ל"שטחים פתוחים", מועדים להרוג – והורגים. מבחינה זו שום דבר חדש לא קרה בבוקר יום רביעי בעזה: צה"ל נוהג כך כבר חודשים.

בין עמודי החדשות הראשיים והעמודים הפנימיים קיים אם כן פער עמוק. הביקורת החריפה המופיעה בעמודים הפנימיים והמדגישה את העובדה כי האירוע הוא תוצר של מדיניות שיטתית וכושלת, סותרת את התמונה המצטיירת בעמודי החדשות, המדגישים את הטעות ואת הבעות הצער בצורה מנותקת מהקשר.

במקרים מסוימים עוסק הסיקור בניסיון לתאר את הטעות כחוסר ברירה, שנכפה על צה"ל על-ידי הפלסטינים. כך, למשל, הפנה גדי סוקניק לשיחה עם רוני דניאל, הפרשן לענייני צבא, בדקה העשירית של מהדורת ערוץ 2 מה-8 בנובמבר:

סוקניק: אנחנו חוזרים עכשיו לגבול רצועת עזה, ואלו רוני דניאל, אתה שוחחת עם אלוף פיקוד הדרום, יואב גלנט, לפני זמן קצר. בין היתר הוא אמר לך שצה"ל משתמש בירי הארטילרי כשאינו לו דרך אחרת. בוא נראה את הראיון.

סוקניק הדגיש בהפניה זו את נקודת המבט לפיה צה"ל נאלץ להשתמש בירי ארטילרי. בראיון מהשטח מחדד רוני דניאל את תחושת ה"אין ברירה", כשהוא מפנה את השאלה הבאה ליואב גלנט:

דניאל: אתה שולח או משגר חיילים לפעולות – מסכן אותם – כדי לא להשתמש בארטילריה?
ובמקום שזה לא ניתן אתה כן? זה השיקול?

וליואב גלנט, אלוף פיקוד הדרום, נותר רק לאשר:

גלנט: אני אגיד כך, אנחנו ירדנו בהיקף הירי הארטילרי בחודשים האחרונים ממאות ולפעמים אלפי פגזים בשבוע, לעשרות בודדות וגם כן לא כל שבוע. לשאלתך, אנחנו מפעילים את חיילי צה"ל במאפיינים יותר מסוכנים מכפי שעשינו בעבר, למקומות יותר עמוקים. זה נובע מתפיסת הפעלה ומגישה שלנו, שאנחנו צריכים להגיע לכל מקום שניתן. יחד עם זה, בפעולות כירורגיות לא ניתן להגיע לכל מקום. כאשר העסק עולה על גדותיו – כפי שהיה בבית-חאנון, שממנה נורו אלף טילי קסאם בשנה האחרונה – אנחנו עושים גם מבצעים רחבים ומסכלים תשתיות רחבות. זה עדיין לא פותר את הבעיה כולה, אבל זה בהחלט עוזר מאוד.

בדקה ה-13 של מהדורת ה-8 בנובמבר הביא ערוץ 1 הביא רצף תגובות של פוליטיקאים, רובם המכריע האשים את הפלסטינים במה שארע:

שרת החוץ ציפי לבני: "צה"ל יצא מבית-חאנון והקסאמים ממשיכים ולכן אנחנו נאלצים לפעול על מנת להגן על אזרחי מדינת ישראל. זה המסר שביקשתי מכל נציגי ישראל להבהיר במקומות שבהם הם נמצאים".

אפרים סנה, סגן שר הביטחון: "מבחינת האחריות הצבאית: טעות שלנו. מבחינת האחריות המוסרית והאחריות [היא] של החמאס, ושל הג'האד, ושל הוועדות, שהפכו את עזה – אחרי שיצאנו – לבסיס שממנו יורים רקטות".

ח"כ עתניאל שנלר: "מי שמשחק באש הקסאמים ביום, ימצא את עצמו מתחת להריסות בבוקר".

גם בעיתונים הופיעה עמדה נחרצת זו. כך, ב-9 בנובמבר, תחת הכותרת **מחיר הקסאמים** המגלגלת את האשמה לפתחם של הפלסטינים, התפרסם בעמוד 3 של "מעריב" (וכלל הפניה מהעמוד הראשון) טור פרשני של בן כספית בו כתב:

מישהו צריך להגיד את האמת, לתושבי בית חנון, לאזרחי רצועת עזה, לערביי השטחים, לעולם כולו. האמת פשוטה, נוקבת יחידה: מי שיורה אלפי טילי קסאם על אוכלוסייה אזרחית במשך שנים, מי שצובר טונות של חומרי נפץ, אמצעי לחימה וקטיושות במשך חודשים, מי שמטיל טרור ואימה על חבל ארץ שלם ללא כל סיבה נראית לעין, צריך להבין שאי אפשר להסתתר מאחורי נשים וילדים. להתנהגות הזו יש תג מחיר.

ב"דיעות אחרונות" ב-9 בנובמבר הציגה אחת הכותרות בעמוד 4 תגובה רשמית של ישראל: **ישראל: הפלסטינים אשמים** וכותרת המשנה הוסיפה:

"התקלה בבית חנון מצערת, אבל הכל היה נמנע לו ירי הקסאמים היה נפסק", אומרים בלשכת ראש הממשלה.

התגובות הפלסטיניות

היבט אחר שזכה לסיקור נרחב הוא התגובות הפלסטיניות לאירוע. ככלל, נטו אמצעי התקשורת להציג בהבלטה גראפית-וויזואלית את האיומים הפלסטיניים כתגובה לפעולה הישראלית:

כוננות לפיגועי נקם בעקבות ההפגזה הקטלנית של צה"ל ("דיעות אחרונות", 9 בנובמבר, כותרת גג עמוד ראשון).

כאב של אבא: "עכשיו אני רוצה להיות מחבל" ("דיעות אחרונות", 9 בנובמבר, עמוד 2).

התגובה הפלסטינית: 14 קסאמים לעבר שדרות ("דיעות אחרונות", 9 בנובמבר, עמוד 3).

חאלד משעל: "הגיננו שלנו לא יתבצע במילה, אלא במעשה". בעקבות הטרגדיה: 80 התרעות על פיגועים; כוננות גבוהה במשטרה ובמערכת הביטחון בעקבות האיומים של הפלשתינים לחדש את פיגועי ההתאבדות בערים הגדולות ולחטוף חיילים. בכיר חמאס בעזה: "ישראל צריכה לשלם מחיר יקר" ("מעריב", 9 בנובמבר, עמוד 7, כותרת וכותרת משנה).

אישה פלסטינית: "אני מוכנה לשאת נשק. בחיי, בחיי, בחיי הנביא, אם יתנו לי חגורת נפץ, אני אלך! חיי אללה! אני מייחלת שאסמעיל הנייה ומחמוד עבאס יתנו לי חגורת נפץ כדי שאנקום את דמו של אחי" (ערוץ 10, 9 בנובמבר, כתבה ראשונה).

עודד גרנות: "ברחבי הרצועה, ולא רק שם, מתארגנות הפגנות מחאה שמקיפות את כל הארגונים. משם גם יוצאות הקריאות להשמדת ישראל". (ערוץ 1, 8 בנובמבר, כתבה ראשונה).

בעומק בכתבות, הוצנעו תגובות אחרות, מתונות יותר. בכתבה שהתפרסמה בעמוד 3 של עיתון "הארץ", ב-9 בנובמבר, נכתב, תחת הכותרת **חמאס הורה: לחדש פיגועי ההתאבדות בישראל** כי:

[...] יו"ר הרשות הפלשתינית, מחמוד עבאס (אבו מאזן) [כינס] מסיבת עיתונאים בעזה, ובה גינה בחריפות את ההפגזה. עם זאת אבו מאזן ביקש מהפלשתינאים לא לעשות פיגועים או לירות רקטות קסאם ובכך לתת לישראל תירוץ להמשיך במעשיה. הוא האשים את ישראל כי היא פוגעת שוב ושוב בסיכוי לשלום בפעולותיה.

התגובה הפלסטינית המתונה מוצגת בעומק הטקסט, "הארץ", 9.11.2006, עמוד 3.

▼ מתוך טקסט הכתבה.

מחמוד עבאס (אבו מאזן) מסייג את עיתונאים בעזה, ובה גינה בחריפות את ההפגזה. עם זאת, אבו מאזן ביקש מהפלשתינאים לא לעשות פיגועים או לירות רקטות קסאם ובכך לתת לישראל תירוץ להמשיך במעשיה. הוא האשים את ישראל כי היא פוגעת שוב ושוב בסיכוי לשינוי במעולותיה.

ב-10 בנובמבר דיווח "הארץ" על האיום הפלסטיני בידיעה בעמוד 3 שכותרתה קראה: **איומים פלשתיניים לפגוע במטרות ישראליות בחו"ל**. בתוך הטקסט הופיע דיווח מסוג אחר: "דוברים של החמאס נמנעו מלהבטיח פיגועים בישראל או בחו"ל".

כך גם בערוץ 10. במהדורת ה-8 בנובמבר, בדקה ה-12, מדווח צבי יחזקאלי בהרחבה על איומי החמאס ומוסיף, לקראת הסוף, משפט על מאמציו של אבו-מאזן "למנוע את הפיגוע הבא":

וכמה דברים קרו היום: קודם כל חאלד משעל יצא לתקשורת וכבר החליט להנהיג את החמאס: הולכים על פיגוע, הנהיג החמאס החליטה – הולכים על פיגוע. הם לא יכולים לבוא לציבור שלהם ולומר "אנחנו בתור שלטון יכולים לשבת מהצד" [...] גם רשתות הטלוויזיה הערביות נתנו את התחושה שממשלת חמאס לא עושה כלום, זה הזמן לעשות [...] עכשיו, מגיע אבו-מאזן לסיפור הזה ואומר: פיגוע יסבך אותנו. החמאס אומר: אי אפשר לסבך אותנו יותר ממה שאנחנו מסובכים. אבו-מאזן מנסה עכשיו לפעול מול ראשי החמאס – למנוע את הפיגוע הבא.

כך, כאשר מוצג מידע המדווח על מתינות פלסטינית, ומודגשת הטעות הנקודתית שגרמה לאירוע בבית-חאנון, ישראל הופכת שוב לגורם המתגונן בסיפור – שאין לו כל מטרה משלו חוץ מאשר שמירה על ביטחונם של תושבי הדרום.

באותו ההקשר, חשוב לציין את העובדה שאמצעי התקשורת הבלויטו, באותם ימים ממש, את דבריו של ראש הממשלה, אהוד אולמרט, על נכונותו לוותרים רבים בדרך לשלום. דבריו של אולמרט, שנאמרו בראיון לכתב רשת "סקיי ניוז", אדם בולטון, ב-9 בנובמבר, הוצגו בהבלטה – לצד קריאות נקמה של פלסטינים וירי קסאם. כך, למשל, קראה כותרת הגג של עמוד 2, ב"מעריב" מה-10 בנובמבר:

ראש הממשלה קרא ליו"ר הרשות להיפגש "בכל מקום ובכל עת"

מיד מתחת לכותרת הגג הזו נכתב בכותרת הענק ובכותרת המשנה:

אולמרט לאבו מאזן: "אני מוכן ללכת רחוק במו"מ" * "הוא יהיה מופתע, כשיישב איתי, ממה שאני יכול להציע לו", אמר ראש הממשלה בראיון ל"סקיי ניוז" הבריטית.

"מעריב", 10.11.2006, עמוד 2.

במרכזו של אותו עמוד, לעומת זאת, קראה כותרת אחרת:

ההמונים בבית חנון זעקו: נחיה בשביל הנקמה בישראל.

הכותרת הזו לוותה בתמונת המונים פלסטיניים זועמים בלוויית ההרוגים בבית-חאנון. בתחתית העמוד, דיווחה כותרת נוספת על ירי קסאמים:

עוד נס בשדרות: הרקטה נחתה מטרים ספורים משיבת ההסדר.

תמונה דומה עולה מעמוד 2 של גיליון ה-10 בנובמבר של "ידיעות אחרונות". כותרת ענק שהופיעה בעמוד זה קראה: **עזה זועקת נקמה**. שתי כותרות אחרות שהופיעו בעמוד זה עסקו גם הן באיום הפלסטיני:

כמו חיזבאללה: כדוריות בקסאם (כותרת ראשית); 2 רקטות נחתו בשדרות. כדוריות פלדה הוכנסו להגברת הנזק. בגלל השיפור בדיוק: דיווח מיקום הנפילות יופסק (כותרת משנה).

כוננות גבוהה ברחבי הארץ (כותרת ראשית); 80 התרעות לפיגועים * אלפי שוטרים יתגברו את מחוז ירושלים, עם נוכחות מוגברת בהר הבית (כותרת משנה).

בעמוד 3 של העיתון, לעומת זאת, לימדה כותרת גדולה כי: **אולמרט יציג לנשיא בוש הצעות נדיבות לאבו-מאזן**. כותרת המשנה אף פרטה את ההצעות הללו:

בפגישה ביום שני בווינגטון יביע ראש הממשלה את הסכמתו לתגבור הפת"ח בחטיבה הפלסטינית מירדן ובנשק מצרי * אולמרט יבהיר: שחרור אסירים, רק אחרי שחרור גלעד שליט * ראש הממשלה אתמול: אבו-מאזן יופתע כמה רחוק אנחנו מוכנים ללכת.

גם ממהדורת החדשות של הערוץ 1 ששודרה ב-9 בנובמבר עולה תמונה דומה. בראשית המהדורה אמר המגיש, חיים יבין:

בבית חנון קוברים את הרוגי התקרית הקשה. הפלסטינים מבטיחים נקמה ובמקביל מאיצים את המגעים לממשלת אחדות בפגישה של חאלד משעל ואבו-מאזן.

בדקה ה-9 משודרת כתבה העוסקת בקריאתו של אולמרט לדבר עם אבו מאזן ובו מצוטט חלק מהראיון שערך עמו בולטון:

אולמרט: אני מוכן. העברתי את המסר 20 פעמים: אני מוכן בכל זמן, בכל מקום, בלא תנאים מוקדמים לשבת ולדבר. והוא יהיה מופתע, הוא יהיה מופתע, כשהוא יישב איתי, כמה רחוק אנו מוכנים ללכת.

הסיפור, אם כן, ברור. למרות קריאות הנקם הפלסטיניות, ישראל ממשיכה להציע הצעות מרחיקות לכת לפיתרון הסכסוך. הפלסטינים, לעומת זאת, עוסקים באלימות. ירי הקסאמים אינו תגובה להרג בבית-חאנון – אלא פעולה התקפית שאין לה כל קשר למעשיה של ישראל. הפלסטינים תוקפים, ולישראל אין ברירה אלא להגן על עצמה.

5. סיכום

בסיקור האירועים על חוף עזה ובבית-חאנון עולים הדפוסים הבאים:

- בסיקור האירוע על חוף עזה, הבליטו אמצעי התקשורת את גרסאותיו של צה"ל, הציגו אותן כעובדתיות, חד-משמעיות ואמינות, למרות השינויים התכופים, והסותרים לעיתים, בין הגרסאות.
  - קולות מתוך צה"ל אשר טענו כי ייתכן שצה"ל אחראי להרג בני משפחת ע'אליה, כמו גם קולות פלסטיניים ואחרים, הוצעו או הוצגו בצורה מגוחכת או מזלזלת.
  - באופן יוצא דופן, וראוי לציון, ניהל כתב ערוץ 10, שלומי אלדר, תחקיר עצמאי, והטיל ספק באמינות הגרסאות הצה"ליות. הערוץ הקדיש לתחקיר מקום בולט, וסיפק דוגמה משמעותית לסוג אחר, ביקורתית יותר ויסודי יותר, של סיקור.
  - בעקבות האירוע בחוף עזה נשמעו בתוך מערכת הביטחון קולות שהטילו ספקות כבדים באשר לתועלת המדינית והביטחונית הטמונה בשימוש בירי הארטילרי לעבר ריכוז אוכלוסין צפוף כרצועת עזה. קולות אלה פורסמו לעיתים נדירות וגם אז נדחקו לשולי הסיקור. גם האופציה המדינית כ"תגובה" לירי הקסאם נדחקה לשוליים.
  - בסיקור האירוע בבית-חאנון, הופיעה הביקורת על מדיניות הירי הארטילרי במקומות בולטים יותר – כתוצאה ישירה מהעובדה שצה"ל לקח על עצמו את האחריות לאירוע. עם זאת, גם במקרה הזה, הוצג האירוע כטעות חד-פעמית, והדיון שצריך היה להתפתח, על יעילותו של הירי הארטילרי, והצדקתו המוסרית, נדחק כמעט בכל המקרים אל שולי הסיקור.
- חוץ מאשר בתחקיר העצמאי של ערוץ 10, אם כן, קבע צה"ל למעשה את האופי הכללי של הסיקור בשני המקרים. כאשר הודה בטעות, סוקר האירוע כטעות – והופיעה מידה מסוימת של ביקורת על טעויות מסוג זה, ביקורת שלא התפתחה לידי דיון כללי על מדיניות הפתיחה באש. כאשר צה"ל נמנע מלקיחת אחריות, והעלה גרסאות נגד שונות ומנוגדות זו לזו, עקבו אמצעי התקשורת אחרי הגרסאות האלה, ודיווחו עליהן, באופן לא ביקורתי, כאילו היו בחזקת ייצוג אובייקטיבי של העובדות. בשני המקרים, נדחק הדיון בשאלות החשובות באמת – על מדיניות צה"ל בעזה, על עמדתה המדינית של הממשלה, על הרג האזרחים המתמשך – אל שולי המאמרים בעמודי הדעות.

"חתול שלא גורם לאלרגיה"

הסיקור ב"מעריב" ביום הראשון לאחר אירוע הרג בני משפחת ע'אליה

בעמוד השער של "מעריב" ב-11 ביוני לא היה כל אזכור ל"טרגדיה שזעזעה את העולם" כפי שכינה העיתון את האירוע בימים שלאחר מכן. האירועים שכן זכו לכותרות בעמוד השער היו:

פלשתינים: חטפנו צעיר ישראלי (כותרת ראשית).

כוננות פיגועים – מספר ההתרעות לפיגועים הגיע לשיא של שלוש שנים (כותרת ראשית וכוותרת משנה).

הקרנבל התחיל – כל העולם נכנס שלשום לחודש של חגיגת כדורגל, עם שריקת הפתיחה של מונדיאל 2006 בגרמניה (כותרת ראשית וכוותרת משנה).

השופט גילה: הנאשמת היא הספרית שלו (כותרת).

חתול שלא גורם לאלרגיה (כותרת).

יש לציין שביום זה, הוציא "מעריב" לאור, בצעד נדיר, שתי מהדורות שונות. המהדורה אליה נחשפו מרבית קוראי "מעריב", אליה אנו מתייחסים כאן, היא זו שבה כיסוי הרג משפחת ע'אליה נעלם מהעמוד השער. הבחירה העריכתית – להצניע אירוע משמעותי כזה בעומק הגיליון – תמוהה.

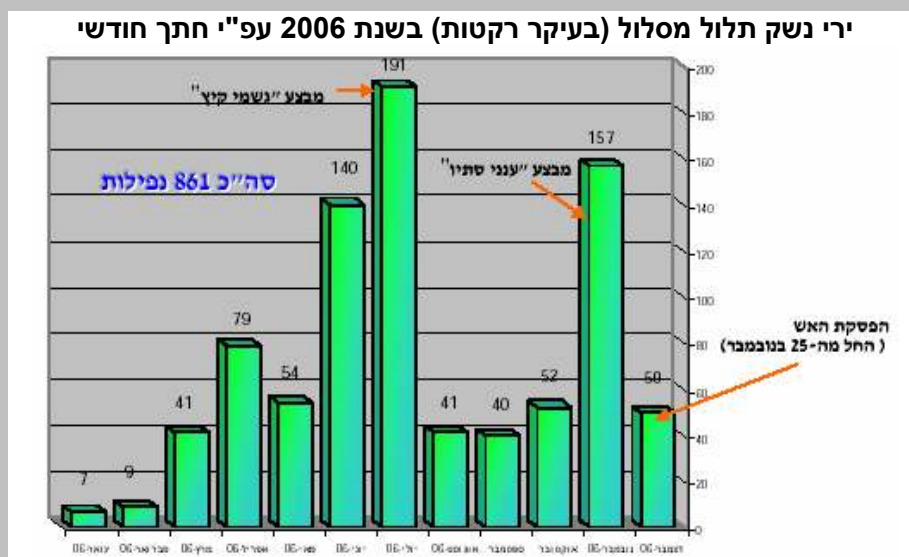
נספח: כשהתותחים רועמים הטרור משגשג

דו"ח של מרכז המידע למודיעין ולטרור, המרכז למורשת המודיעין (מל"מ), שכותרתו "הטרור נגד ישראל בשנת 2006, נתונים מאפיינים ומגמות"¹², מציג נתונים המלמדים כי הפעילות האינטנסיבית של צה"ל ברצועת עזה במהלך שנת 2006 לא רק שלא הביאה להפחתת ירי הקסאמים, אלא דווקא גרמה להסלמה:

גורמים שהשפיעו על אופיו והיקפו של הטרור הפלסטיני בשנת 2006: [...] פעילות מבצעית אינטנסיבית של צה"ל ברצועת עזה, שגברה לאחר חטיפת גלעד שליט, וכללה הפעלת כוחות קרקעיים בצפון הרצועה ובדרומה וסיכולים ממוקדים שביצע חיל האוויר. פעילות זאת כללה הריגת פעילי טרור בכירים; תקיפת מחסני אמצעי לחימה, סדנאות המשמשות לייצור אמל"ח; בסיסי טרור, מחנות אימונים ומשרדים של ארגוני הטרור; מעצר חשודים וחשיפת מנהרות שנועדו להברחת אמצעי לחימה. כמו כן ביצע צה"ל לראשונה מאז ההינתקות שני מבצעים רחבי היקף נגד תשתיות הטרור בצפון הרצועה ובדרומה (מבצע "גשמי קיץ" ביוני-יולי ומבצע "ענני סתיו" באוקטובר-נובמבר). פעילות צה"ל ברצועה הקשתה על תהליך ההתעצמות ושיבשה את ביצועם של פיגועי טרור ע"י הארגונים. **אולם היא לא הביאה לשחרורו של גלעד שליט ולצמצום היקף ירי הרקטות אלא דווקא דרבנה את ארגוני הטרור להגביר מאמציהם לירות רקטות לשטח ישראל במהלך מבצעי צה"ל כמענה לפעילותו.** [ההדגשות במקור]

מנתונים נוספים שפרסם מרכז המידע למודיעין ולטרור עולה שדווקא הפסקת האש – כלומר הדרך המדינית – היא שהביאה לצמצום משמעותי בהיקף ירי הרקטות.

שני הנתונים הללו נראים בבירור בגרף הבא שפורסם באותו דו"ח:

¹² חדשות העימות הישראלי פלסטיני, 14-30 נובמבר 2006, מרכז המידע למודיעין ולטרור, המרכז למורשת המודיעין (מל"מ).